



Ang Kalihukan

Mantalaan sa National Democratic Front

Amihanang Mindanao

Tuig 8 Gula 3

Regular Isyu

Septembre - Disyembre 2001



THE GLOBAL STALL

Fueled by technology and a strong U.S. dollar, world economies grew rapidly and became more entwined. But then the engine ran out of gas. Our guide to the slump—and what to expect in the next 12 months

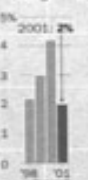
UNITED STATES: Looking Up?

WHAT HAPPENED: Simply, the high-tech boom went bust. After five years of astonishing growth, fueled by an insatiably insatiable stock market that showered money on everything to do with the Internet, both businesses and consumers decided this had all the games they wanted. That left companies with massive amounts of inventory on their shelves. The downturn then began to spread to the rest of the manufacturing segment, such as autos. High levels of household debt—all those credit



DOWN TO EARTH

Change over previous year



After three years of solid growth, the global economy is slowing rapidly. While some emerging markets like China and India are still posting healthy numbers, the U.S., Japan and Western Europe are all suffering the ill effects of overinvestment and weak demand.



PANGKALIBUTANG SISTEMANG KAPITALISTA



Niini nga isyu...

Editorial	2
Suportahan ang P125 nga Usbaw	4
Terorismo sa Pasistang Estado	7
Supakon ug Batukan ang Terorismo	10
Sekreto ug Dayag nga Pagpanghilabot	12
Mga Kasayuran Mahitungod sa GMO	14
Bulawanong Bidlisiw	17
AGRITIPS	18
Ang BHB sa Nagkalainlaing mga Aksyon...	20
Kultural	22
Pamahayag: Cesar Cayon Command	24
Tampo sa mga Magbabasa	26
Mga Pakatawa sa Rebolusyon	28
Parangal sa Martir	29
Pagtiurok sa Merkado ug Presyo sa	31
The Drill that Never Was	32
Mga Balita	34
Panid sa Siyensya	37
Pakunot sa Agtang	39
Krosword	40



Ang Kalihukan

Mantalaan sa National Democratic Front
Tulug 8 Gula 3 Regular Isyu Septembre - Disyembre 2001

EDITORIAL BOX

Hunta Editorial: KT-KR
Editor: Vince Remos
Copy Editor: Ali
Kolumnista: Banagbanag de Liberacion
Layout Artists: Tom,
Artist: JC
Mga Magtatampo niining Gulaa:
Macario Jose, Maria Raya,
Ka. Jayson, Obrero Siyentipiko,
Ka. Naya, Lea Guevara Martin,
Omar Ibarra, Ka. Luy, ug Expo

EDITORIAL

Grabe ang ekonomikanhong krisis karon sa tibuok kalibutan. Adunay recession sa pangkalibutang sistemang kapitalista ug mikupos ang pangkalibutang merkado (gamay na lang ang may katakus makapalit). Bisan ang teoryang *Keynesian* miadmiter sa kinaiyanhong depekto sa kapitalismo apan ang solusyon nga gitanyag niini mao lang ang pagpanghilabot sa gobyerno (government intervention).

Giadmiter usab sa burges nga mga ekonomista nga pakyas ang globalisasyon. Dili niini makaya pagtubag ang krisis sa sobrang produksyon tungod kay sosyalisado ang produksyon samtang nagpabiling pribado ang pagpanag-iya sa mga kahimanan sa produksyon.

Mihagba ang "New Economy" sa US. Makita kini diha sa pag-usa sa mga higanteng kompaniya,* pagkahagsa sa stock market sa tulo ka mga nagsunodsunod nga mga quarters nga gipagrabang pagsamot sa teroristang pag-atake sa World Trade



**Himuong gawi ang
pagbasa sa AK**

Ang Kalihukan mao ang opisyal nga mantalaan sa National Democratic Front of the Philippines-Northern Mindanao Region. Ang Regular Isyu mogawas matag 4 ka bulan ug adunay mga Espesyal Isyu nga pupanahong ipagawas.

Ginadasig usab namo ang mga magbabasa nga mopadala sa ilang mga tampo, sugyot ug komentaryo aron dugang mapalambo ang atong mantalaan. Ipaagi lang kini sa inyong yunit nahilunaan o ngadto sa mga kauban.



Center. Miresulta kini sa paghinay sa nag-unang eksport sa Pilipinas sama sa *semi-conductors* ug mga *electronic parts*. Dinaghan nga namalhin o nabangkarota ang mga kompanyang multinasyonal sa nasud nga miresulta sa pagsugwak ug dinaghang pagpanaktak sa mga trabahante. Kwarenta ngadto sa singkuenta porsyento ang walay trabaho.

Nagtuyatuya ang bili sa peso. Wala na makarekober ang ekonomiya bisan na lang sa kahimtang panahon sa rehimeng Estrada tungod sa paturagas nga imposisyon sa IMF-WB sa pagpribatisa sa mga ahensya sa gobyerno ug walay pugongpugong nga pagliberalisa sa pamatigayon. Busa nahimo kitang tambakanan sa mga human daang produkto gikan sa ubang kanasuran nga naglakip bisan sa mga produktong agrikultural.

Daghan ang natanggal sa trabaho. Sukad niadtong Enero hangtod Septiyembre niining tuiga, 41,785 na ka mga mamumuo ang natakta sa trabaho samtang 37,239 ang gipaubos sa *job rotation*. Miburot pagsamot ang utang sa gobyerno gikan sa P2.26 ka trilyon kaniadtong Hunyo ngadto na sa P2.3 ka trilyon sa bulan sa Hulyo. Nagkadako usab ang depisit sa badyet hangtod sa Septiyembre ug

P122.152 bilyones. Mikita lang ang gobyerno og P405.982 ka bilyon samtang ang gastos niini miabot og P528.134 ka bilyon.

Grabeng pagkasiak ug init kaayo ang panagbangiay sa nagharing hut-ong. Mismong sulod sa grupo ni Macapagal-Arroyo kusog ang panag-away. Nag-isigposisyonay na sila sa eleksiyong 2004. May bangiay usab tali sa lehitimong nagharing hut-ong batok sa kriminal nga mga interes. Grabe ang epektong demoralisasyon niini sa PNP ug AFP. Ang grupo pa gihapon ni Estrada ang pinakadakong koalisyon bisan kun ang gisuportahan sa US mao si GMA.

Nagkakaylap ug nagkasubsob usab ang mga kalihukang masa Sa kasyudaran kusog ang mga aksiyong protesta batok sa globalisasyon ug batok sa liberalisasyon, deregulasyon ug pribatisasyon ug batok sa gubat agresyon nga gilunsad sa US batok sa Afghanistan. Sa kabukiran relatibong kaylap usab ang mga taktikal opensiba nga nakapuo ug nakasakmit og ubay-ubay nga armas gikan sa kaaway nga tropa. Kaylap na usab ang mga kalihokang antipyudal nga naglakip sa pagpataas sa suholan sa mga mamumuong panguma, pagpataas sa presyo sa saging ug pagpataas sa presyo sa uway.

Sa pangkalibutang langkob, ang mga elemento nga makatabang sa sosyalistang sistema napahimutang na sa hisgutang teknikal nga paglambo. Nagkatataw ang dakong kamahinungdanon sa electronics nga halos ginapapas na niini ang presyo. Nagkagamhanan usab ang retail nga mga negosyo kaysa manupaktura tungod kay sila ang nagtakda sa volume sa produksyon. Busa mas pa nga nagkatin-aw ang panginahanglan karon sa sosyalistang rebolusyon atubangan niining kadunot sa kapitalistang sistema.

* Sa milabayng Nobyembre 2001 lang, sulod lang sa usa ka semana duha ka mga pinakadakong Online Supermarkets sa US, ang Webvan.com ug ang Home Run.com mikalit pagsera. Dos mil ka mga mamumuo sa computer ang diha-ihha dayong natakta. Ang AT & T gusto usab nga paliton na sa Comcast nga ikatulo sa pinakadakong TV company sa US. Usa sa nabangkarota mao ang Enron.

Suportahan ang P125 pesos nga Usbaw sa Suholan sa mga Mamumuo

Ni Bdl

Tungod sa grabeng krisis sa ekonomiya naglisod na pag-ayo ang kabus nga katawhan ilabina ang mga mamumuo, mag-uuma ug mga kabus sa dakbayan. Gipangayo sa mga mag-uuma ang tinuod nga reporma sa yuta ug pagpataas sa presyo sa ilang mga produkto. Gidemanda sa mga mamumuo ang nasudnong industriyalisasyon ug P125 nga tanang-bahing-umento sa ilang suholan. Apan nagpabiling nagmagahi ang mga kapitalista ug Department of Labor sa pangayo sa mga bata kang sektor. Aron matin-awan ang katawhan atong gipatik dinhi ang katarungan sa mga kapitalista ug sa ilang mga tigpaluyo mahitungod sa ilang pagmagahi. Pipila niini mao ang mosunod:

1. Argumento sa mga Kapitalista ug sa ilang sumusunod ug tigpaluyo: Malisdan pagpatuman ang mga kompanya ug mahimong daghan ang mabangkarota kun ipatuman ang P125 nga umento sa suholan.

Tubag sa mga mamumuo: **Dili man ang pagpataas sa suweldo sa mga mamumuo ang hinungdan nga mabagsak sila. Ang hinungdan mao ang:**

- a. RECESSION sa pangkalibutang sistemang kapitalista ug ang pagkupos sa *world market* (gamay na lang ang may katakus makapalit).
- b. Pagbagsak sa “New Economy” sa US nga miresulta usab sa paghinay sa nag-unang eksport sa nasud sama sa semi-conductors (*electronic parts*).
- k. Pag-us-os sa bili sa peso
- d. Pagtambak dinhi sa nasud sa baratong imported nga produkto gumikan sa liberalisasyon
- e. Pagsaka sa presyo sa lana ug uban pang imported nga mga produkto/inputs
- g. Pagbalhin sa daghang multinationals tungod sa kawalay kasegurohan sa ilang investment sa nasud tungod sa grabeng kidnapping diin nalambigit ang mga opisyaales sa gobyerno, polis, militar.



Tinuod daghan ang mga kompaniyang naglisod. Apan ang nahitabo, ang mga mamumuo na hinuon ang gipapas-an sa epekto niining maong krisis pinaagi sa paglansang sa ilang suweldo ug pagtaktak sa trabaho samtang nagkataas ang presyo sa mga palaliton ug nagkahigos ang ilang *purchasing power*. Dili sila ang sad-an apan sila ang gisilotan. Pinaagi niini, namaksimisa pa gihapon sa mga kapitalista ang ilang kita/ganansya (buot ipasabot, na-*maintain* ra gihapon) kay ang mga dagkong langyawng monopolyo daghan ug dako ang ilang reserba ug resources. Apan sa tinuoray, makahimo pa gyod unta sila paghatag og mas taas nga suweldo sa mga mamumuo.

Gani sa tinuoray lang, dili man ang mga langyawng monopolyo ug komprador kapitalista ang grabeng naigo gyod kundili kadto hinuonang medium ug gagmayng

kapitalista. Apan sa panahon nga mosiyagit ang mga mamumuo og dugang usbaw sa suholan ang mga dagko dayong kapitalista ang nahimong tigpamaba lakip na sa mga gagmayng kapitalista nga alkanse kuno sila. Ang tinuod dili man sila alkanse. Mogamay lang hinuon ang ilang ganansya.

Sa punto-de-bista sa hustisyang sosyal makatarunganon kaayo ang pangayo sa mga mamumuo. Asa na man ang sosyal nga kaangayan kun ang demokratisasyon sa bahandi nagpabiling giakop-akop sa pipila lang ka mga sapian samtang mayorya sa katawhang Pilipinhon nag-ilaid sa tumang kalisdanan?

2. Argumento sa mga kapitalista ug sa ilang tigpaluyo: maayo nga ipabiling ubos ang suholan

sa mga mamumuo aron madani nato ang mga langyawng kapitalista.

Tubag sa mga Mamumuo: Hilabihan pagpahimulos ug pag-abuso kini sa hut-ong mamumuo ug interes lang sa imperyalismo ang ilang gitan-aw. Wala na nila

hunahunaa ang mga mamumuo nga may kaugalingon sab nga pamilyang pakan-onon ug kun itandi sa nagkataas nga presyo karon sa palaliton grabeng lisora na gyod sa ilang kahimtang. Angay nilang timan-an nga ang “taong nagigipit sa patalim kumakapit”. Paaboton pa ba nilang **mag-alsa** ang mga mamumuo aron lumpagon sila?

Gipakita sa halos lima na ka dekadang kasinatian nato sa pagtunhay niining programahang nagdani sa langyawng pamuhonan, nga wala pa gihapon mahimong industriyalisado ang Pilipinas. Gihimo lang hinuon kitang kuhaanan sa hilawng materyales (troso, lubi, manganese, isda, minerales, uban pa). Dili tuyo sa mga langyawng kapitalista nga himuon kitang industriyalisadong nasud. Kay kun mahitabo kini wala ‘nay ilang kakuhaan sa hilawng materyales ug kabaligyaan sa ilang human-daang

mga produkto.

Dili sab tinuod nga kun asa ang nasud nga ubos kaayo ang suholan sa mga mamumuo adto sab didto ibuhos ang kalamboang industriyal sa mga kapitalista. Bakak kini ug pangilad lang! Tan-awa ang datos sa IBON FACTS AND FIGURES (naay daghang baligya sa bookstore). Sa mga nasud diin dagko ang suweldo sa mga mamumuo (sa karon nga bili sa peso, sa Japan, P1,500 ang matag oras nga suweldo sa mga mamumuo; sa US, P1,000 ang matag oras, sa Germany, P1,200 matag oras; dili adlaw ha?) didto man gihapon ang bulto sa mga *direct foreign investment* lakip na sa mga giingong *Tiger economies* nga mga nasud. Wala man nila ibuhos diha sa mga *semi-feudal economy* nga sama sa Pilipinas, Thailand, Vietnam, Indonesia, uban pa.

Tinuod daghan ang mga kompaniyang naglisod. Apan ang nahitabo, ang mga mamumuo na hinuon ang gipapas-an sa epekto niining maong krisis pinaagi sa paglansang sa ilang suweldo ug pagtaktak sa trabaho samtang nagkataas ang presyo sa mga palaliton ug nagkahigos ang ilang *purchasing power*.



Kining maonang argumento nagbutang nga ang nag-unang gustong danihon mao ang langyawng pamuhonang madani sa ubos nga suhol ngadto sa mga mamumuo. Apan anti-industriyal hinuon kini.

Ngano? Tungod kay ang hilabihan kabarato nga pamuo, imbes mopaingon ngadto sa taas unta nga ang-ang sa teknolohiya ug industriya, mopaingon na hinuon ngadto sa *labor-intensive industries* ug pamaagi sa pamuo (sama sa *labor-only contracting*) ang mga pamuhonan. Ngano? Kay ang dalhon sa mga langyawng kapitalista inigsulod nila dinhi sa nasud mao ra man ang bahin (part) sa ilang produksyong *labor-intensive* nga may ubos nga ang-ang sa teknolohiya. Kini ang *portfolio investment*. Busa bentaha kaayo kini kanila kay kun sa paminaw nila lisod o apike ang kahimtang dali man lang silang makalayas; walay dalhong mga makinaryas ug mga building sa ilang paggawas. Busa ganahan kaayo silang mapabilin ang kasamtangang kahimtang diin ubos kaayo ang ang-ang sa teknolohiya ug industriyalisasyon sa nasud.

Ang bahin sa produksyong pinakaabante sa teknolohiya ilang gipabilin didto sa mga imperyalistang nasud tungod kay kusog o lig-on dinhi ang *industrial base*.

Busa ang *labor-intensive* nga pamuhonan kadungan sa pagmentina sa ubos kaayong suholan dili makapauswag kundili nagababag hinuon sa paglambo sa teknolohiya, produktibidad ug industriyalisasyon sa nasud. Busa kun mao, kinahanglang motikang ang pamuo sa nasud sa mas lambo nga proseso, nga nanginahanglan sa kinatibuk-ang pagpakaylap sa abanteng teknolohiya ug kagamitan sa industriya. Kinahanglang nakapunting ang nasudnong industriyalisasyon sa pagpalambo sa *light industry* ug *essential industries* nag-una alang sa kaugalingong *consumption* kadungan sa makaya na nga *medium* ug bug-at nga tipo sa industriya.

Apan dili kini makuha nga libre. Alang sa komprehensibong pagpalambo sa pwersa sa pamuo, kinahanglan anaa sila sa kondisyong makaagpas sa abanteng teknolohiya ug industriyalisasyon. Busa maayo nga mabalik ngadto nila ang dako-dakong bahin sa produktong ilang gimugna, igo nga mabuhi sab sila ug ang ilang pamilya nga disente ug himsog, makatagamtam sila sa minimum nga batakang panginahanglan, mapauswag nila ang ilang kaugalingon ug mga anak nila pinaagi sa tanang-bahing pagpataas sa ang-ang sa ilang kultura, edukasyon ug kahanas ug madasig sila sa ilang trabaho ug sa pagtampo sa pagpauswag sa industriya sa nasud.

Apan dili mapataas ang katakus ug produktibidad sa mga mamumuo ug dili mouswag ang industriya sa bisag

asang nasud kun hilabihang gilisod-lisod, giipit, gihimong daw-sinuholang-ulipon, gihimong bugo, giaburido ug gipatay sa gutom ang mga mamumuo ug ang ilang pamilya. Gikinahanglan sa hut-ong mamumuo nga masuweldohan sa minimum ug ang hut-ong mag-uuma nga mapalingkawas gikan sa *feudal* nga pagkagapos, aron masuportahan nila kining



maong industriyaha pinaagi sa katakus nilang makapalit ug sa ingon mapalagsik ang merkado.

Hinuon giila man, nga aduna 'nay pasiunang relatibong taas nga ang-ang sa kahanas sa teknolohiya ug kahibalo ang mga mamumuo sa nasud. Apan sa ngadto-ngadto tungod sa kaubos sa sweldo ug ang-ang sa industriyalisasyon sa nasud, dili madasig ang mga mamumuo pagtrabaho dinhi. Ang kadaghanan nila nabira pagtrabaho sa ubang nasud diin mas taas ang ilang kita didto. Busa kun ingon niini, nga ang atong hanas nga mga mamumuo adto na hinuon magsilbe sa laing nasud, mabiyaan pagsamot ang nasud sa martsa sa pag-abante sa industriyalisasyon.

3. Argumento nga angay sa mga regional wage board ipaagi ang gipangayong umento sa sweldo

Tubag sa mga Mamumuo: Epektibong instrumento sa mga kapitalista ug sa nagtunhayng gobyerno ang mga *regional wage boards* aron babagan nga madala sa nasudnong ang-ang ang hisgutanan sa pag-umento sa sweldo ug sa ingon sila na ang maggutad-gutad niini diha sa ilang langkob. Seguradong wala o gamay lang kaayo kun aduna man ang makuhang umento kun diha ipaagi sa *regional wage boards* ang hisgutanan. Kinahanglan himuon kining nasudnong adyenda ug himuong *across-the-board* ang pagpataas sa sweldo. Nasudnong hisgutanan kini busa kinahanglang aduna say nasudnong tubag niini diha sa lehislasyon.

Bag-ohay pa lang naaprobahan na sa committee level sa Kongreso ang *legislated wage increase*. Apan duduso pa kun makalusot ba kini sa *plenary body* sa Kongreso. Kinahanglang dunganan kini sa usa ka lapad ug kusganong kalihukang masa aron makab-ot ang maong pangayo.

4. Argumento nga kinahanglang hugtan ang bakos

Tubag sa mga Mamumuo: maayo lang mosulti ang gobyerno niini apan ang ilang buhat sukwahi kaayo. Tan-awa dagko lang gihapon ang *pork barrel* sa mga senador ug kongresista. Gani sa tuig 2002 giusbawan na usab ang mga allowances nila. Tan-awa usab ang management sa GSIS. Pwerteng dagkoa og sweldo dugangan pa sa minilyong gahin kanila sa ELIP (*Employees Loyalty and Incentive Plan*). Walay *leadership by examples*. Ang katawhan ray maghugot sa bakos samtang sila nagpabiling nagpakabusdik sa salapi sa katawhan.



MGA KASO SA PAGLAPAS SA AFP SA TAWHANONG KATUNGOD

(Ang ubang mga datos dinhi kinutlo sa mantalaang Inquirer)

Sa usa ka military operation nga gilunsad sa duha ka kompanyang sundalo sa 402nd Brigade sa AFP kaniadtong Hulyo 9, 2001 didto sa komunidad sa tribong Banwaon sa San Luis, Agusan del Sur, daghang mga kaso sa paglapas sa tawhanong katungod ang gihimo niini. Pipila niini mao ang illegal nga pag-aresto, pagdeterir, paghadlok ug pagpasurrender sa mga tawo nga ilang gisuspetsahang NPA o simpatisador sa mga NPA.

Sa barangay Moritula, ang baryo kapitan didto nga si Cirilo Cubella mireklamo nga ang mga army miokupar na sa usa ka bahin sa iyang balay nga nakapaturek sa iyang kabalaka ug kahadlok sa kaluwasan sa iyang pamilya panahon nga dunay mahitabong panagsangka tali sa mga NPA ug sa mga tropa sa AFP. Apan wala panumbalinga sa mga sundalo ang mao niyang kabalaka ug kahadlok.

Wala usab makalikay ang tribong Banwaon sa

gihimong pagpang-harass sa mga military sa mga lumad sa Balit. Si Datu Loay-loay mipahungaw sa iyang kasilo batok sa mga sundalo sa AFP sa kawala niiniy respeto sa kultura sa tribo. Sumala pa niya dihang midumili sila pagtabang pagpintal sa simbahan, giakusahan dayon sila nga mga komunista. Usa usab ka kagawad sa barangay nga si Cesar Mantindahan gibalik-balikan sa mga sundalo nga pasurrenderon kay NPA kuno. Gimandoan pa gani siya nga kombinsehon ang tanang mga tawo sa Balit sa pagsurrender kay mga NPA usab.

Tungod niini, ang katawhan sa Barangay Balit, San Luis nagkahiusa pagprotesta batok sa presensya sa mga tropa sa 36th ug 20th IB nga gideploy sa maong lugar isip Barangay Social Development Workers. Usa ka platon sa maong mga Infantry Battalions ubos sa 402nd Brigade nga gipangulohan ni 2nd Lt. Cariño ang gibutang didto sulod na sa usa ka bulan bisan pa man sa pagsupak sa mga tawo sa maong lugar. **AK**

TAHO SA FACT FINDING MISSION

AGUSAN DEL SUR

Ania ang beripikadong taho sa Fact Finding Mission nga gilunsad kaniadtong Mayo 7, 2001

Dihadiha sa pagsulod gyod sa Fact-Finding team, diretso dayon nilang gi-interbyu ang aktwal nga mga biktima sa paglapas sa tawhanong katungod ug uban pang mga abuso nga gihimo sa 62nd, 36th, 28th and 20th Infantry Battalions sa teritoryo sa mga Banwaon.

Gipahibalo daan nga ang mosunod, mga kaso lang nga duna gyoy direktang representante. Daghan pa ang mga partikular nga pananglitan sa maong mga abuso. Dugang niini, klaro kaayo nga tungod sa limitasyon sa panahon duna pay mga posibleng pangabuso nga wala na madokumentado o nataho ug wala na maberipika. Pipila sa mga kalapasan nga nakita sa team mao ang mosunod:

1. Sa Balit/Km. 7

Si Juliven Badbaran usa ka batan-ong Banwaon, nga nagpangidaron og 18 anyos, ug lumulupyo sa barangay Balit. Nianang alas 6:00 sa buntag sa 26 April 2001, gisukitsukit siya sa mga sundalo nga miagi Km. 4, ubos ni





TERORISMO SA PASISTANG ESTADO

Lt. Jerry Daug sa 36th IB. Gipugos siya pagpagiya aron pagpangita sa NPA. Gikompiska ang iyang kamuyot ug kutsilyo Usa ka sundalo ang miduot sa hanting sa iyang kilid. Gidala dayon siya didto sa kalsada paingon sa Brgy. Balit, diin siya nabuhian sa pagpanghingusog sa lokal nga mga residente sa mga alas 8:30 a.m. Lisod ang pag-ila sa ispisipikong sundalo kay kasagaran walay *namecloth*. Kining kasoha naglakip sa *harassment*, paghulga, paghikaw sa paglihoklihod, ug illegal nga pangrekisa ug pagkuha sa kabtangan.

2. Sa Km. 19

Si Ben Catanao ug iyang asawa nga si Myrna, mga residente sa Km. 19, mireklamo nga ang ilang mobilidad—ilabina sa pag-adto-nganhi sa ilang uma ug sa pagpamalit ug pagdala og bugas humay—gikutohan. Ang tunga sa sako nga humay nga ilang pinalit wala tugoti nga makasulod sa mga sundalo kinsa miakusar kanila nga ila kining ipasa ngadto sa mga NPA. Gipangutana usab sila kun si Sr. Diane Cabasagan, RGS usa ba ka supporter sa NPA. Ang mga sundalo miakusar usab sa iyang bayaw nga sniper sa NPA. Ang magtiayon mipadayag nga mahadlok sila sa presensya sa militar sa Km. 19. Si Myrna sa partikular nagpadayag og kasuko nga gipugos siya pagpabaligya sa iyang baboy ngadto kanila sa ubos kaayong presyo.

Si Carlito Perez, 30 anyos ug residente sa Km. 19, mipahayag nga ang mga sundalo milimite sa iyang

paglihoklihod ilabina sa pag-adto sa uma. Uban pang paglimite sa iyang lihok mao ang pagsugo niya pagpakawos sa tubod ug sa paglimite sa pagkaon nga iyang madala sa iyang pamilya. Nagtuo siya nga kining mga sundaloha nahadlok sa mga NPA kay migamit kanila isip taming.

Si Inday Narciso, usa ka tigulang sa Km. 19, mitaho sa mga abuso nga gihimo sa mga militar pinaagi sa paghulam sa ilang mga kagamitan sa kusina nga walay uli-uli (sundang, *pot*, *water container*), ug pagpugos kanila pagpabaligya sa ilang duha ka manok sa presyong ang militar ang nagbuot. Sakit kaayo kini kaniya kay ang usa sa mga manok “sinugbahan” gitagana na sa ritwal. Mitaho usab siya sa iyang nadungog nga pagpabuto sa mortar sa buntag sayo sa Mayo 7, 2001.

Si Rosalina Bisto, minyo ug residente gihapon sa Km. 19, mitaho nga duha ka sundalo miokupar sa iyang balay sulod sa usa ka gabii nga walay iyang pagtugot.

Kun tibuan kining maong mga kasoha mao ang mosunod: *Food blockade*, *harassment*, paggamit sa mga sibilyan isip taming, pagpanguha sa kabtangan, paglimite sa ilang paglihok, ug pinugos nga pagbaligya sa ilang mga manok sa ubos kaayong presyo. Ang paglimite sa ilang paglihok-lihod maoy hinungdan sa ekonomikanhong dislokasyon tungod kay dili na sila makapangisda, pag-uma ug pagpamutol og uway.

3. Sa Km. 25

Si Raymundo Mandumbo-an, usa ka Brgy. Captain sa Sta. Rita, mitestigos sa kasinatian sa iyang mga

katagi-barangay.

Kaniadtong Mayo 3, ang mga sundalo miabot sa Sta. Rita. Giyabo sa mga sundalo ang semilya sa humay nga planong isemilya ni Crisanto Perez. Si Abag Perez gimandoan sa pagpahubo sa iyang sinina, unya gitionan sa kutsilyo, ug unya gialeghan nga sakop sa NPA. Si Tata Sino giembargohan sa iyang sundang. The ICOM-base (serial no. 30572) nga gisuplay sa munispalidad sa barangay gikompiska sa mga sundalo, nga walay kasegurohan kanus-a iuli.

Ang mga sundalo milimite sa gidaghanon sa bugas nga ipasulod sa komunidad. Ang mga residente gikinahanglan unang mangayo og *safe-conduct pass* sa Km. 19 sa dili pa makadala og bugas.





TERORISMO SA PASISTANG ESTADO

Kining maong mga pangabuso mao ang mosunod: *harassment*, pagpanghulga, pagkuha ug pagdaot sa kabtangan ug *food-blockade*.

4. Sa Km. 27

Si Aladino Badbaran, 34 anyos, ug residente sa Sta. Rita, misaysay nga kaniadtong Mayo 1, ang mga sundalo nangita kaniya tungod kay gisuspetsahan siyang nagsuplay og pagkaon sa mga NPA.

Ang mga sundalo miabot samtang nagtugway



siya sa kabaw. Gitionan siya sa mga sundalo og pusil apan nakadagan siya. Unom ka gabii niyang giagwanta ang pagtinago sa lasang kinaon lang ang bulanghoy. Samtang tua siya sa lasang naihap niya ang mga buto sa artillery nga gipabuto sa mga militar. Tanan-tanan nakaihap siya og 77 ka mga dagkong buto nga nakapatay-og sa yuta. Samtang siya nagtago ang iyang tulo ka mga manok sa iyang balay nawala nga

walay laing tawo gawas sa mga sundalo.

Kining kasoha naghulad sa pagpanguha sa kabtangan, ekonomikanhong dislokasyon ug walay rasong paghulga sa iyang kinabuhi.

SALAY,

MISAMIS ORIENTAL

Usa ka MEDICAL UG FACT FINDING MISSION ang gilunsad kaniadtong Agosto 20-21, 2001. Gisalmotan/tambongan kini sa progresibong organisasyon ug institusyon:

Ang mga kalapasan sa 58th IB, 72nd IB, Regular Cages, Caggu trainees, sa tawhanong katungod mao ang mosunod:

a. Sa Bunal

1. Pag-okupar sa Bunal Primary School, sa unom ka mga panimalay ug sa sentro mismo sa baryo Bunal. kaniadtong Hulyo 8-23, 2001.
2. Grabeng Pagpanghulga/ Pagpanghadlok diin ang biktima mao silang Nilo Acosta Venancio Panhay, Ronnie Acosta, Juanita Cabusog, Jocelyn Acosta, Renante Cabusog..
3. Grabang pagtampalas ug pagbuong sa dungog sa MOFA, ANAKBAYAN ug BAYAN MUNA.
4. Paghubog-hubog ug pagpasiugda sa sugal

b. Sa Alipuatton

1. Pagpanghulga ug

paghadlok ug paglapas sa pribasiya sa pamuyo batok nilang Felix ug Julia Remadavia, Lourdes Remadavia, Agripino Remadavia ug Joey Remadavia. Gihimo usab kini ngadto sa mga sakop sa MOFA.

2. Illegal arrest & detention/ grave threats & coercion/ pagpangulata nga gibuhat ni Joselito Cedenio usa ka Phil. Army diin ang biktima mao si Jimmy Acosta sa Salahon, Alipuatton.
3. Illegal nga pagrekisa/ pagharass ug pagpanguha sa butang ug kabtangan didto sa Salahon, Alipuatton.

k. Ili-ilihon

1. Pagpamugos pagrekluta pagka-bantay bayan ug vigilantes.
2. Grabeng paghadlok/ pagpanghulga/pagdapat ngadto kang Josefino Marianas ug Weldio Rondan.

d. Sa Looc

1. Paghadlok kang Henry Magna, Jonald Batansa, Denis Baldon, Noel Uyan ug Jonathan Tagarda, mga estudyante sa Looc National High School.

2. Grabeng Paghulga ug illegal nga interogasyon batok kang Doming Mompar. ►



Supakon ug batukan ang terorismo ug jingoismo sa imperyalismong U.S. ug ang walay kukaulaw'ng pagka-itoy sa rehimeng Macapagal-Arroyo

Pamahayag ni Gregorio "Ka Roger" Rosal
Tigpamaba, Partido Komunista sa Pilipinas
Septiyembre 17, 2001

Todo-todong gitutolan ug gibatukan sa Partido Komunista sa Pilipinas ang terorismo ug *jingoismo* sa imperyalismong US. Gigamit ni Presidente George W. Bush ang bandera sa "gubat batok sa terorismo" aron subling mobuhi ang US og kaugalingong teroristang gubat nga mopatay ug molisod-lisod sa mas daghang katawhan ug moyatak sa nasudnong soberanya sa sulongon niini nga nasud.

Niining milabayng lima ka dekada, ang mga teroristang pagpanulong sa US sa lainlaing bahin sa kalibutan, lakip na niini sa Iraq niadtong 1990, direkta ug indirektang miresulta sa kamatayon sa minilyong katawhan bunga sa pagpamomba ug pagpamig-ot niini sa mga sentro sa sibilyang populasyon.

Sa binuta niining tinguhang makabalos, padayon nga nanulsol ug nangalap og pangkalibutang suporta si Bush aron sulungon sa US ang Afghanistan, nga maoy gikutaan



Hulagway ni GMA uban kang Michael Malinowski, representante sa US samtang mipirma sa kasabutan pagpadala og mga pwersang iggugubat nga suporta sa pag-atake sa US sa Afghanistan.

ni bin Laden. Si Bin Laden nga kanhi kaalyado sa Central Intelligence Agency (CIA) sa rebelyon batok sa gobyernong Afghanistan kaniadtong dekada 1980, mao karo'y giakusar sa US nga maoy nagpaluyo sa pag-atake sa New York ug Washington DC. Gusto sab sa US nga pahimuslan ang sitwasyon aron subling atakehon ang Iraq. Tipik sa pagpangandam sa gubat, nagpwesto na si Bush sa mga barkong iggugubat didto sa Persian Gulf

SAN FERNANDO, BUKIDNON

Kaniadtong Nobyembre 9, 2001 sa may alas 9:00 sa kabuntagon miabot ang Special Forces sa sityo Upper Salinguton, sa baryo Magkalungay, San Fernando, Bukidnon. Ang magtiayong Cesoy ug Sinao Dandalan uban sa ilang masuso nga anak kalit lang gipabuto-butohan sa makadaghan ug gipanghalungkat ang ilang panimalay,

gitigbas ug napikas ang ilang liyang, gikuha ug gidala ang kaldero nga gamay ug radyo transistor.

Didto usab sa Yunibraska, gihasi ug gihadlok silang Hugo Pulo ug gibaharan nga patyon. Si Berto Manila gipugos pagpa-guide ug giihaw pa gyod ang iyang manok; si Jenny Vieb Pornulles 18 anyos nga masakiton, nabughat ug migrabe ang gibati tungod sa kalisang. Si Santos Manlus-ag gibaharan nga patyon

uban sa ilang mga silingan.

Tungod niini, ang mga lumulupyo sa maong dapit napugos pagbakwet gumikan sa gibating kalisang ngadto sa sityo Maslambago sa mao gihapong baryo. **AK**



ug gipatawag na niya sa aktibong serbisyo ang 35,000 ka mga reserbang pwersa sa US Armed Forces.

Gikondena ug gibatukan usab sa Partido ang daw-ulipong pagdeklara og “lubos nga suporta” sa rehimeng Macapagal-Arroyo sa militarismo sa imperyalismong US. Walay kukaulawng giwara-wara ni Macapagal-Arroyo ang iyang pagka-sinsero ug pagka-matinud-anong itoy sa imperyalismong US. Walay langan niining gibalewala ang makasaysayanong pagbatok sa katawhang Pilipino batok sa mga base militar ug sa padayong pakigbisog alang sa nasudnong kagawasan.

Bisan wala pangayoa, gitanyag na sa rehimen ang subling pagpagamit sa kanhing mga base militar sa Subic ug Clark Field isip panukaranan sa gubat pagpanulong sa US. Walay pagpamilok usab niining gideklara ang

“kaandaman” sa iyang rehimen nga magpadala og mga tropang Pilipino aron mosuporta sa teroristang giyera nga gilunsad sa US.

Ang pagtutol ug pagbatok sa Partido sa gilunsad sa US nga imperyalistang giyerang pagpanulong sa ubang kanasuran nanukad sa nasudnong palisiyang panggawas nga naka-angkla sa nasudnong soberanya ug independensya ug subay sa lima ka prinsipyo sa isig-pamuyo sa mga nasud; mutwal nga respeto sa teritoryal nga integridad, walay pagsinulongay, walay paghilabtanay sa internal nga suliran sa ubang nasud, panag-angay-angay ug malinawong isigpamuyo sa mga nasud.

nilang sentro sa relihiyong Islam. Gimonopolyo man god sa U.S. partikular sa Exxon-Mobil ang kita sa lana didto sa Saudi Arabia. **AK**

Nota: Gikan sa Ang Kalihukan

1. Terorismo: paggamit sa kabangis ug pagpanghadlok o hulga aron hadlokong ang usa ka tawo, grupo sa mga tawo o usa ka gobyerno aron pagkab-ot sa interes personal o sa gamay lang nga grupo. Usa kini ka dagway sa pasismo. Nahisukwahi kini sa palisiya sa Partido Komunista sa Pilipinas nga gipaagi sa pasensyoso ug mainantusong pagpasabot, edukasyon ug pagkombinse ang katawhan diha sa pagdumala sa usa ka isyu o panghitabo. Ang mga aksyong pagsilot nga gipahamtang sa rebolusyonaryong kalihokan niadtong mga kontra-rebolusyonaryo ug mga dautang elemento dili terorismo kundili usa ka dagway sa pagpatuman sa politikanhong awtoridad sa Demokratikong Gobyerno sa Katawhan batok niadtong mga dili magtul-id nga mga kriminal ug malapason sa batakang katungod sa katawhan ug batok niadtong mga lunod-p a t a y n g kontrarebolusyonaryo.

2. Jingoismo: ang kasâ o saba kaayong pagpadayag sa patriyotismo pinaagi sa

pagpabor sa pagpangandam sa gubat ug pagkiling sa usa ka agresibong palisiyang langyaw. Usa ka palaaway nga sobenista. Ang *jingoismo* usa ka sigpit nga nasyonalismo.

3. Natapos na ang pagpangalap og pangkalibutang suporta ni Bush alang sa iyang teroristang gubat. Sa pagsulat niini, anaa na siya sa ikatulong adlaw (*nota: karon napalagpot na gyod ang gobyernong Taliban. Ang Northern Alliance na ang mipuli—ed*) sa pagpamomba didto sa Afghanistan ug gigamit na nila ang Subic Naval Base ug Clark Airfield sa refuelling ug panukaranan. Sumala pa sa mga balita daghang mga sibilyan ang nangamatay didto sa Afghanistan. Adlaw-adlaw, nag-anam kadaghan ang katawhang

nagprotesta batok sa teroristang gubat nga gilunsad sa imperyalismong US.

4. Sa milabayng lima ka dekada: sukad niadtong 1950s hangtod na karon ang imperyalismong US aktibong nanghilabot sa internal nga suliran sa ubang mga kanasuran. Nanghilabot siya didto sa Korea, sa Cuba, sa Vietnam, sa Colombia, sa Habagatang Sidlakang Asya, sa mga kanasuran sa Africa, ug sa Middle East ilabina sa Iraq ug sa uban pang mga kanasuran. Sa iyang pagpatuo-tuo nga polis sa tibuok kalibutan nakaani siya og kasilag ug kaligutgot sa mga katawhan tungod kay naghinobra na ang iyang pagpanghilabot diin ang interes lang sa mga nagharing hut-ong niining mga nasura maoy iyang gilabanan.

Ang pagpanghilabot sa US sa pangsulod nga suliran sa mga kanasurang Muslim maoy hinungdan nga suko kaayo ang mayorya sa mga Muslim. Partikular kang Bin Laden suko kaayo siya sa pagpanghilabot ug pagbutang og tropang Amerikano didto sa Saudi Arabia, ang giisip nilang sentro sa relihiyong Islam. Gimonopolyo man god sa U.S. partikular sa Exxon-Mobil ang kita sa lana didto sa Saudi Arabia.



Ang B-52 Stratofortresses nga namomba didto sa Kabul, Afghanistan.

Sekreto ug Dayag nga Pagpanghilabot sa US batok sa ubang Kanasuran

Ang mosunod mao ang tipik sa tagong aksyon sa US batok sa ubang kanasuran aron i-imposar o ipahibalik ang kahimtang nga paborable alang kaniya. Ang mga datos dinhi gikutlo sa dokumentong gihikay ni Tom Gervasi sa Center for Military Research and Analysis in 1984.

Sukad kaniadtong 1946 hangtod na karon aktibong nanghilabot ang US sa mga pangsulod nga suliran sa mga kanasuran sa Uropa, Latin America, Asya, Middle East ug Africa. Ang mga porma ug kinaiya sa iyang pagpanghilabot mahimong tago o dayag depende kun asa ang pabor kaniya. Ang mga dagway niini naglakip sa mga asasinasyon sa mga lider nga dili uyon kanila, sa pagpukan sa mga gobyernong wala moabin kanila, paghatag og hinabang pinansyal ug militar sa gobyernong ilang gipaboran ug ingon man sa paghatag og pagbansay niini, panabotahe ug direktang pagpanulong. Pipila niini mao ang mosunod:

1. Asasinasyon sa mga Lider

- Pilipinas. 1953. Batok sa Huk aron i-

instalar si Magsaysay.

- Chou En-Lai. 1955. Pakyas.
- Prince Norodom Sihanouk. 1959. Pakyas.
- Fidel Castro. 1961-1963. Pakyas.
- Chile. Salvador Allende. 1970-1973. Lamos
- Walter Rodney. Guyana. 1980. Lamos.
- Patrice Lumumba. Congo. 1961.
- Rafael Trujillo. Dominican Republic. 1963. Lamos
- Ngo Dinh Diem. South Vietnam. 1963. Lamos.
- Indonesia. Batok sa PKI members. 500,000 masaker.

2. Pagpalagpot sa nangatungdanan

- Greece. 1946. Metaras Government. Lamos.
- Albania. Enver Hoxha. 1950. Pakyas.
- Iran. Mossadegh Govt. 1953. Dungan sab sa Costa Rica. Jose Figueres. Pakyas.
- 1954. Guatemala. Jacobo Arbenz; South Vietnam. Ngo Dinh Diem.
- 1956. Nasser Gov't. Pakyas; Syria. Ghazzi Gov't. Pakyas.
- 1961. Ecuador. Hose Velasco Ibarra. Lamos.
- 1963. Dominican Republic. Juan Bosch Gov't. Lamos; Sa Ecuador. Carlos Julio Arsomena. Lamos.
- 1967. Greece. George Papandreou.



Lampos.

- 1970. Sihanouk. Lampos.
- 1975. Portugal. Vasco de Gama. Lampos
- 1976. Jamaica. Michael Manlay. Lampos.
- 1980. Grenada. Maurice Bishop. Lampos.
- 1981. Seychelles. Kudeta kang France Albert Rene. Pakyas.
- 1982. Guatemala. Angel Anibal. Lampos; Bolivia. Celso Torrelío. Lampo; Surinam. 3 ka pagsulay kang Col. Desi Bouterse. Pakyas.

3. Ayudang militar ug pinansyal

- West Germany. 1946-1955. Nazi Intelligence Network. \$6 milyon matag tuig.
- Italy. 1948-1968. \$30 milyon matag tuig.
- Greece. 1949; Ukraine. 1949-1953; Burma. 1949-1961; Poland. 1950-1952.
- Hungary. 1956; Jordan. 1956-1957; Lebanon. 1957; Indonesia. 1958; Guatemala. 1960; Angola. 1960; Laos. 1960-1965; Cuba. 1961.
- Iraq. 1963-1973; Chile. 1964; Congo. 1964; Thailand. 1965.
- Afghanistan. 1973-1978; Angola. 1975-1984; Afghanistan. 1979-1984.
- Dominican Republic. 1980.
- Nicaragua. 1980-1984
- Mauritius. 1981-1982; Chad. 1982; Jordan. 1982; El Salvador. 1984.

4. Pagbansay militar

- Cuba. 1956; Tibet. 1958-1961; Cuba. 1961.
- British Guiana. 1962-1964. Brazil.
- 1963-1964. El Salvador, Brazil, Guatemala, Uruguay Dominican Republic.
- 1965. Peru. Treyning sa asasinasyon.

5. Panabotahe

- 1954. West Germany.
- 1958-1961. Tibet.
- 1961-1966. Cuba.
- 1964-1971. North Vietnam, Laos.
- 1967-1971. Cambodia.
- 1979-1980. Jamaica.

Gikan sa 1984 hangtod na karon mas grabe pa ang pagpanghilabot sa US sa internal nga kalihokan sa ubang kanasuran. Hangtod karon gigawngan pa gihapon niya ang pangsulod nga kalihokan sa gobyerno sa Pilipinas ug uban pang semikolonyal nga mga kanasuran. Sayong bahin sa dekada nubenta gisulong ug gibombahan niya ang Libya ug Iraq. Gipadalhan niya og mersenaryong tropa ang Colombia ubos sa pasangil nga pakiggubat batok sa druga. Karong bag-o mao ang *genocidal* ug teroristang gubat nga iyang gilunsad batok sa Afghanistan. Naghuro-huro na usab siya karong bag-o nga bombahan na usab niya ang Iraq ubos sa krusada kuno batok sa terorismo.

Sukad niadtong 1951 hangtod 1976, 900 ka mga teroristang pagpangatake ang gilunsad sa US sa ngalan sa inyang interes ug sulod sa 100 ka gatos ka tuig, 11,000,000 ka mga tawo ang iyang gipamatay.

Walay giila ang US nga lagda ug moral nga basehanang subayon kun alang sa iyang bentaha. Pananglitan niini, kun siya ang giatake ug mabentahaan mosinggit dayon siya sa tibuok kalibutan mahitungod sa tawhanong katungod; kaluog; terorismo sama sa nahitabong pag-atake sa World Trade Center. Apan kun alang sa iyang bentaha andam niyang ilabay ang mga lagda ug basehanang moral aron lang makab-ot ang iyang tumong. Pananglitan niini mao ang paglunsad niya og *bacteriological warfare* kaniadtong 1961-1966 sa Cuba aron pahuyangon ang gobyerno ni Fidel Castro. **AK**

Mga kasayuran mahitungod sa Genetically Modified Organism (GMO)

ni Obrero Siyentipiko
(Kinutlo gikan sa pagpaniksik sa basahon sa usa ka NGO)

1. Unsa kining GMO?

Ang GMO o *Genetically Modified Organism* usa ka produkto o organismo (sama sa tawo, hayop, tanom ug kagaw) nga nabag-o o nausab ang kinaiya pinaagi sa pagbutang o pagpasulod (pagpasok) sa mga genes sa dili kapareha nga klase o matang sa organismo pinaagi sa teknolohiyang *Genetic Engineering*.

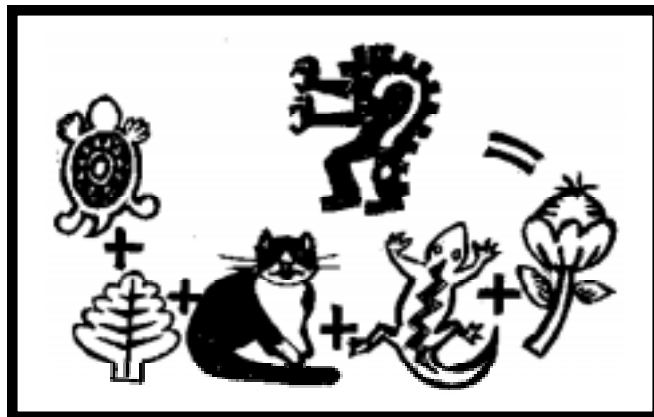
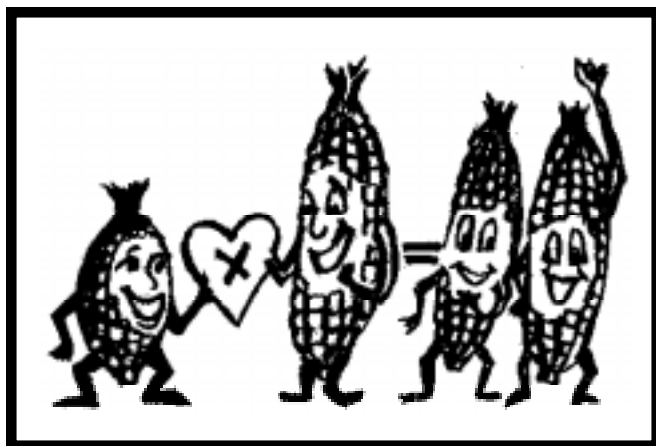
2. Unsa ang Genetic Engineering?

Ang *Genetic Engineering* usa ka teknolohiya sa pagbalhin sa gene sa usa ka organismo ngadto sa lain o dili ka-susama nga organismo.

3. Unsa man usab kining Gene?

Ang *Gene* usa ka sangkap sa tanang parte sa lawas sa usa ka organismo. Kini maoy nagdikta sa kinaiya sa organismo ug modala sa kaliwatan sa matag mosunod nga henerasyon. Ang *Gene* mao usab ang modikta sa lawas sa paghimo og nagkalainlaing mga sangkap nga kinahanglanon aron mabuhi ang organismo, mapadayag ang kinaiya, mosanay ug makapanalipod sa kaugalingon batok sa nagkadaiyang mga problema.

4. Unsa ang kalainan sa Genetic Engineering itandi sa tradisyonal o naandang pamaagi sa pagpasanay (breeding)?



Ang tradisyonal nga pamaagi sa pag-*breeding* mahimo lamang diha sa pareha nga klase sa organismo. Pananglitan: ang usa ka klase sa mais mahimong ipag-asawa o *i-breeding* sa laing klase sa mais.

Sa *Genetic Engineering* bisan ang dili managsama nga organismo mahimong sagulon o ipunon ang *Genes* tungod kay ang pagkuha sa gitinguha nga kinaiya pinaagi ra man sa pagbalhin sa *Genes* ngadto sa usa ka organismo. Pananglitan ang *Genes* sa baboy ibalhin ngadto sa *Genes* sa tanom. Dili kini usa ka prosesong natural ug wala kini mahitabo sa kinaiyahan. Busa gisupak niini ang balaod sa kinaiyahan.

5. Unsa kining Bt Corn?

Ang Bt Corn usa ka *variety* o klase sa mais nga gibutangan o gipaslanan og *Gene* sa kagaw nga *Bacillus Thuringiensis* aron magpagawas og hilo batok sa *corn borer* kun Tamasok, usa ka ulod sa mais. Mas ilado ang Bt corn dinhi sa ngalang *Yield Gard*.

Ang *Bacillus Thuringiensis* usa ka kagaw (*bacteria*) nga makita sa yuta. Kini adunay *Genes* nga momugna og hilo batok sa *corn borer*. Kaniadto ginagamit na ang *Bacillus Thuringiensis* (Bt) isip usa ka organiko ug natural nga pamaagi sa porma nga Bt Spray, aron pagsanta sa *corn borer* ug uban pang dangan sa mais ug gapas didto sa Amerika ug Uropa.



Ang Bt nga *bacteria* sa iyang natural nga kahimtang dili pirme nga makahilo kay may panahon nga kini “dormant” o natulog lang. Makahilo lang kini kun anaa na sa tiyan sa mananap. Isog kaayo ang hilo sa Bt Corn. Kuwarenta ngadto sa

saysenta (40-60) ka pilo ang kaisog niini. Kini anaa sa tanang parte sa mais ug magpabilin sa tibuok niining kinabuhi.

Daghang mga siyentista sa tibuok kalibutan ang nag-petisyon sa “*moratorium*” o pagpugong sa pagtesting, pagtanom ug pagbaligya sa mga GMOs. Sila nagbarog sa “*precautionary principle*” hangtod nga mapamatud-an nga dili delikado ang GMO.

Sa ulahing bahin sa 2000 ang Monsanto Phils., ug Pioneer Hi-bred mipahigayon og Bt Corn Testing sa 2,000 metros kuwadrado nga luna sa yuta didto sa Barangay West Poblacion, Kibawe, Bukidnon ug kini na-harvest na. Ang uban pang target areas nila sa Bukidnon mao ang West Poblacion, Kalilangan, San Miguel ug Dologon sa Maramag, sa Bagantaas, Valencia, Adtuyon, Pangantucan ug Dagohoy, Danggagan. Gisupak kini sa mga organisadong mag-uuma ug sa lainlaing organisasyon ug grupo sa Bukidnon lakip na nilang Obispo Pacana sa Simbahang Katoliko ug Gob. Zubiri.

6. Unsay epekto sa Bt Corn sa agrikultura ug kinaiyahan?

Ang Bt Corn posibleng motakod sa ubang klase sa mais ug sa ubang haduol nga kaliwat niini. Ang pollen sa Bt Corn mahimong mo-cross pollinate. Dako ang posibilidad nga madala kini sa hangin ngadto sa layong dapit ug mosagol sa mais nga dili Bt.

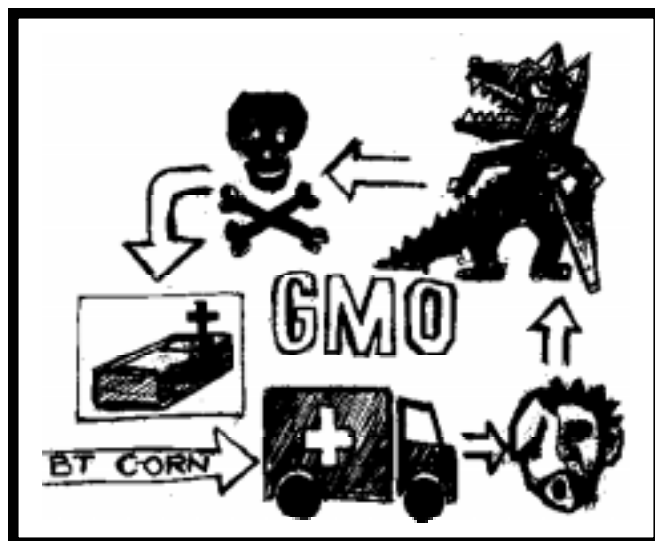
Mahimo usab nga mosagol ang Bt Genes sa semilya sa ubang sagbot (sama sa panyas ug tigbi) o uban pang tanom sama sa tubo, sorghum o batad ug mahimong mas agresibo pa kay sa Bt Corn. Ug kun modaghan na kini, lisod na kining mabawi, masundan o malimpyo kun mokuyanap na sa kinaiyahan. Pananglitan: ang Starlink hybrid usa ka GMO nga mais nga gitugotan lang sa American Environmental Protection Agency isip pagkaon sa hayop (*feeds*). Ang Bt Genes niini nasagol didto sa *Tortillas*, usa ka pagkaon sa tawo ug wala pa mahibaloi kun naunsa kini pagkahitabo.

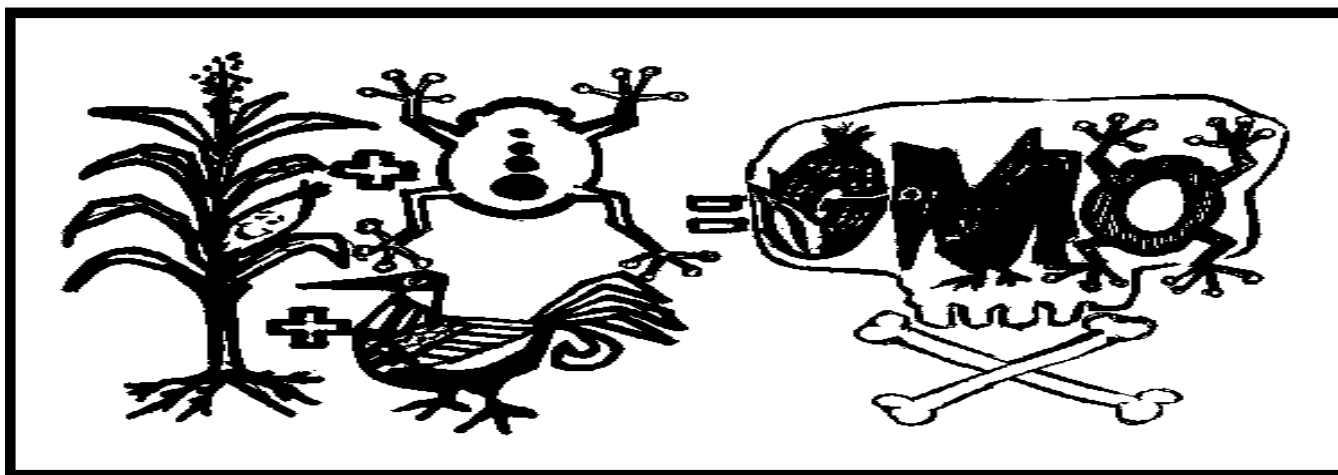
Ang Bt Corn makapatay usab sa ubang walay labot nga mga mananap. Sa pagtuon sa mga siyentista didto sa Cornell University sa Amerika, ang mga Monarch butterfly (usa ka matang sa alibangbang), namatay human makakaon sa pollen sa Bt Corn. Bisan kadtong mga mananap nga nakakaon sa Corn borer, nga nahiloan sa Bt Corn naapektohan usab.

Dugang pa, ang gamot sa Bt Corn nahibaw-an nga magduga og hilo nga dili dali nga madugta/mawagtang diha sa yuta. Ang hilo sa bisan unsang Bt Corn ug ang duga niini magpabilin og dugay. Mahimo kining mokaylap tungod kay posibleng dalhon kini sa ubang mga organismo nga anaa sa yuta.

7. Unsa ang epekto sa Bt Corn sa panglawas ug pagkaon?

Ang pagkaon sa mga GMO nga produkto napamatud-an nga maoy hinungdan sa *food sensitivity* sama sa kalibanga o pagsuka ug *allergy* sa pagkaon. Posible usab nga usa kini sa hinungdan sa ubang sakit





sama sa cancer. Sa kadugayan mahimong dili na madutlan sa antibiotics ang lawas sa tawo ug hayop.

Bisan ang ubang mananap posibleng madaot tungod sa pagkaon sa GMO. Napamatud-an sa mga eksperimento nga ang *internal organs* sa ilaga nadaot tungod sa pagkaon sa GMO.

Sa laing bahin dili nato maseguro nga luwas sa Bt ang atong gikaon. Sumala pa sa usa ka organisasyong nagpakabana, ang mosunod nga mga produktong mapalit sa mga tindahan napamatud-ang adunay GMO. Kining mga produktoha mao ang Bonus Vienna Franks, Quality Foods Budget Franks, Purefoods Beefies Hotdogs, Rica Protina Hotdogs, Crab Cake (Kani Kizame Age), Knorr Cream of Corn Soup, Doritos Smokey Red Barbecue, Nesvita Natural Cereal Drink, Isomil Soy Infant Formula ug Yung Ho Soybean Milk, Gerber Baby Foods, Kellogg's Corn Flakes, Campo Carne, Moby Hotdogs, Ovaltine Malt Powdered Beverage Mix (Genetic ID & US Consumer Reports, Sept. 1999)

8. Unsa ang epekto sa Bt Corn sa kinabuhi sa mga mag-uuma?

Ang paggamit sa Bt Corn makapasamot lang sa kontrol sa dagkong kompaniya sa mga binhi nga gikinahanglan sa mga mag-uuma. Ang Monsanto, Pioneer, Novartis, ubp nga nagbaligya og binhi mao ra usab ang nagbaligya sa Bt Corn. Apan ang Bt Corn "*patented*", buot ipasabot gipanag-iya kini sa kompaniya nga nagmugna niini. Dili basta-basta makagamit ug makatanom pag-usab sa binhi ang mga mag-uuma gawas kun mananghid ug mobayad sila sa tag-iya niini. Sa Amerika daghan sa mga mag-uuma ang gikasohan sa Monsanto tungod kay mitanom nga walay pagtugot niini. Nakamulta gud ang maong mag-uuma og \$35,000 ka

dolyar didto sa Illinois.

Dili sab asegurado nga dako ang abot sa mga tanom nga GMO. Sa usa ka survey sa Amerika mas mubo ang ani sa GMO kaysa mga komon ug naandang *varieties*. Aduna pa gani hinuoy pagkunhod sa abot sa GMO gikan sa 6-10%. Ang Bt Corn epektibo lang sa Corn borer sulod sa duha ka tuig (dili 5 ka tuig nga maoy banabana sa mga siyentista). Ang kanunay usab nga paggamit sa Bt Corn makapadali o makapapaspas pag-develop sa resistance sa mga Corn borer batok sa Bt. Sa kadugayan, mahimong dili na madutlan pa sa hilo sa Bt Corn ang Corn borer. Mas motaas na hinuon ang panginahanglan sa paggamit sa pestisidyo ug mas modako ang galastuhan sa mga mag-uuma. Dili tinuod nga mamenosan ang paggamit sa pestisidyo pinaagi sa pagtanom og Bt Corn.

9. Unsa ang nagpaluyong tumong sa pagpakaylap sa GMO nga mga tanom?

Tataw nga ang katuyoan sa pagpatanom sa GMO mao ang pagpadako sa ganansya sa mga langyawng kapitalista ug dili kay aron "ipataas" ang abot sa mga mag-uuma. Sa panagkonsabohay niini ug sa mga burukrata kapitalista sa atong nasud ginaandam na nila ang panghunahuna sa katawhan ilabina ang mga mag-uuma sa pagpalit ug paggamit sa binhi sa GMO.

Busa, aduna nay lakang ang Department of Agriculture sa pagpagawas og *guidelines* sa pag-angkat ug pagbaligya sa mga produktong *genetically modified*. Ang *field-testing* usab niini gipahigayon subay sa Agriculture and Fisheries Modernization Act (AFMA). Ang AFMA nahisubay sa gikasabutan sa GATT ug WTO nga nagpagrabe og samot sa langyawng kontrol ug monopolyo sa ekonomiya sa atong nasud. **AK**

BATUKAN ANG SAYOP NGA PANGHUNAHUNA

Daghan ang sayop nga mga panghunahuna. Tanang mga ideya, baruganan ug panglantaw nga nahisukwahi sa interes sa katawhan, sa rebolusyon ug sa Partido mga sayop nga panghunahuna.

Sa teorya, kasagaran sa mga kauban moingon nga nasabtan man ug mailhan nila unsa ang sayop nga mga panghunahuna. “Wagtangon ang makikaugalingong interes”. “Isalikway ang indibidwalismo”.

“Ipatigbabaw ang interes sa katawhan”.

Sapsing. Sayon gyod kaayo sabton.

Apan sa praktika daghan ang



wala makasubay.

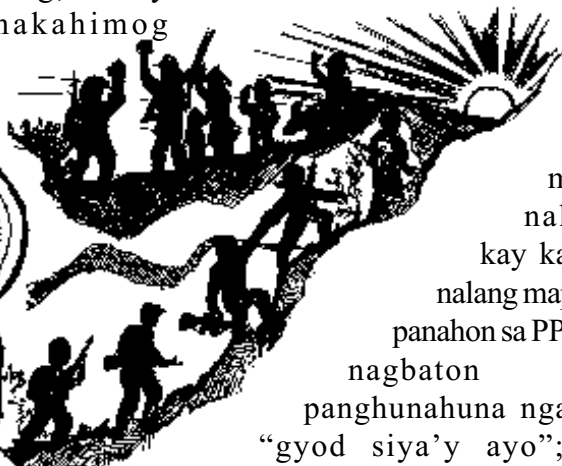
Ngano man? Tungod kay wala nila maumol pag-usab ang ilang kaugalingon.

Nagpabilin silang

mikapyot sa mga sayop nga panghunahuna. Mao nga dili sila makalahutay pag-alagad sa katawhan, sa rebolusyon ug sa Partido. Busa daghan kanila ang mipahulay.

Ang mga katarungan ug rason nagkadaiya: may giantos nga balatian; may gimingaw sa mga mahal sa kinabuhi; may dili kaagwanta sa kalisdanan ug sakripisyo; gusto'g kaharuhay pirme; “naluoy” sa pamilya kay

naglisod sa panginabuhi; may wala maresolbang bangi; may gikasiloon o gikahiubsan; may gisawansawan; may nademoralisa; may gikapoy na; may kaminyoon na apan kay dugay pa man ang kasal nga natakda sa komite, nagtaban na lang; may nakahimog



sayop; may nahugno kay kanunay nalang mapunaan panahon sa PPK busa nagbaton sa panghunahuna nga wala “gyod siya’y ayo”; may naghunahuna og taas sa iyang kaugalingon; may nagtuo nga dugay na siya sa rebolusyon apan paminaw niya wala man siya “molambo”; paghunahuna nga “nalimitahan” na siya sulod sa organisasyon ug dili na makapatuyang paglakaw sa iyang kaugalingong gusto ug daghan pang uban.

Daghan kaayo ang mga rason. Apan kun sumadahan usa lang gud kini ka sentens.

Pagpatigbabaw kini sa makikaugalingong interes. Indibidwalismo kini. Sukwahi kini sa interes sa katawhan, sa rebolusyon ug sa Partido. Ang dili makalaksi niini sa

ang-ang sa panghunahuna dili makalahutay pag-alagad sa katawhan, sa rebolusyon ug sa Partido.

Dan, kun nagtinguha kang bag-ohon ang katilingban, unsaon man nimo kini pag-usab kun mismo ang imong kaugalingon dili nimo bag-ohon? Unsaon man nimo pagpangulo ang kaliboang katawhan kun sa imong kaugalingon mismo dili ka makapangulo? AK

SLOPING AGRICULTURAL LAND TECHNOLOGY (SALT)



Ang SALT usa ka simple ug epektibong pamaagi sa pagtikad sa bukirong kayutaan sa walay pagkahanaw sa top soil. Naglangkob kini sa Siyam ka mga Batakang Lakang nga hamubong hisgutan ug ihulagway sa ubos.

UNANG LAKANG. Naglakip kini sa paghimo og A-frame, usa ka simpleng kahimanan sa paghiyad sa mga contour lines pababag sa bakilid. Gihimo kini sa tulo ka mga kahoy o kawayan nga stick ug sa carpenter's level (nebel). Ginamit ang A-frame, ang mga contour lines mahikyad lukop sa kinatibuk-ang gitag-on sa bakilid. (Tan-awa ng hulagway 1). Kining maong mga linya magdistansya og 4-6 metros kun medyo bakilid ra kaayo o 7-10 metros kun hanayhay lang.



Hulagway 1: Paggamit sa A-frame sa paghiyad sa mga contour lines.

LAKANG 2: Ang mga minarkahang contour lines mao ang darohon ug karason hangtod nga andam na kini sa pagtanom. Ang gilapdon sa luna nga kultibahon, usa lang ka metros.

Ang mga istaka magsilbeng giya sa pagdaro.

LAKANG 3: Sa matag naandam nga contour line, duha ka tudling nga magdistansya og ½ metros gikan sa matag usa ang ihikyad. Upat ngadto sa unom ka mga liso sa leguminous shrub o kahoy ang itanom sa matag bungdo sa distansya nga 13 sentimetros tali sa mga bungdo. Ang mga leguminous species nga girekomendang itanom mo ang Ipil-ipil, Madre de Cacao, Flamengia congesta, Seiscania Sppem ug Acacia Velosa. Ang pagtanom niini itunong sa ting-ulan. Kun modagko na, mopugong na kini sa pagdahili ug mahimo sab nga tinubdan sa abuno.



Hulagway sa Kalabasa nga gitanom tunga-tunga sa mga tudling sa Madre de Cacao.

LAKANG 4: Ang perennial nga mga tanom sama sa kape, saging, agridulse, cacao ug uban pa itanom nga nakalinya gihapon dungan sa pagtanom sa mga Ipil-ipil o Madre de cacao. Ang tag-as nga mga tanom adto itanom sa ubos nga bahin sa bungtod samtang ang mga mugbo

adto itanom sa ibabaw nga bahin. Ang mga permanente o duranteng tanom ipahiluna pagtanom sa matag upat ka linya. Ang distansya sa pagtanom sa mga permanenteng tanom mokabat sa 4-7 metros.

pag-awong, kinahanglan ang mga mughong tanom ipalayo sa mga tag-as.

Kun makompleto na ang pagtanom sa mga tanom, ang hulagway maingon na niini:



LAKANG 5: Ang mga alternatibong strips kultibahon usab. Ang mga wala makultibar nga *strip* magsilbe nga *catch-strips* sa yuta nga modahili gikan sa nakultibar nga mga *strips*. Kun managko na ang mga *legumes* nga gitanom, ang matag *strip* mahimo nang kultibahon.

LAKANG 6: Ang mokita nga mga *short* ug *medium term* nga mga tanom isunod pagtanom taliwala sa mga *strip* sa mga permanenteng tanom isip tinubdan sa pagkaon ug regular nga kinitaan samtang nagpaabot sa mga permanenteng tanom nga mamunga. Ang pagpili sa mga tanom magdepende na sa ilang kahaom (*adaptability*) sa lokalidad ug sa kaandaman sa merkado. Ang gisugyot nga mga tanom mao ang pinya, luy-a, gabi, castor beans, kamote, mani, melon, sorghum, mais, *upland rice*, uban pa. Aron malikayan ang

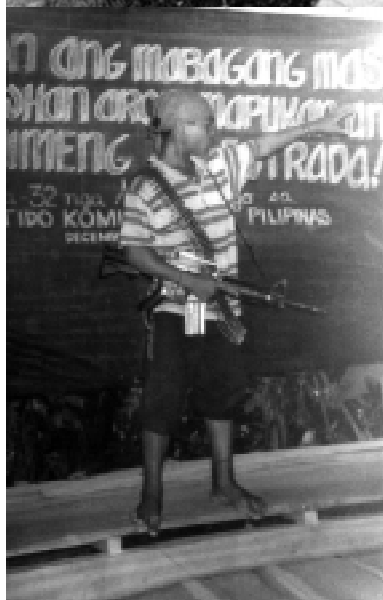
LAKANG 7: Kausa sa matag 2-3 ka bulan, ang mga kahoy (*leguminous species*) pagaputlan binilin ang pinakamenos 50 cm nga tuod gikan sa yuta. Ang mga dahon ug sanga tapokon sa punoan aron makapatambok sa yuta.

LAKANG 8: Ang tinuig nga mga tanom ipulipuli (*rotate*) pagtanom aron mapabilin ang produktibidad. Usa ka maayong pamaagi mao ang pagtanom og *cereals*, *rootcrops* sa mga *strips* diin ang mga *leguminous crops* (*beans*, *mani*, *etc*) gitanom na kanhi ug *vice versa*. Makapabilin kini sa katambok sa yuta.

LAKANG 9: Maghimo og mga *green terraces* (payaw) aron pugongan ang yuta sa lugar. Mga dagami, sanga-sanga, dahon, mga bato tapokon sa punoan sa baga nga tudling sa *legumes* aron mopatambok sa yuta ug mapugngan ang pagdahili. **AK**

Ang BHB sa mga





Kauban

Ni Ka. Jayson

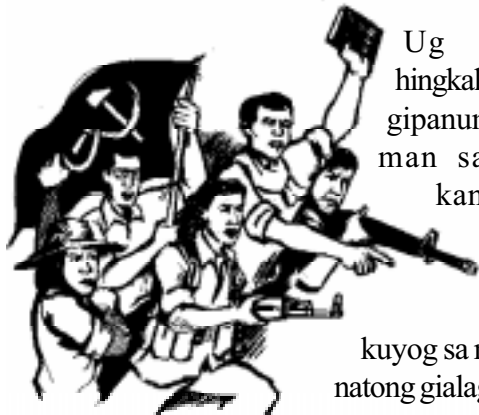
Kauban sa sabakan sa rebolusyon ug masa kita nagkahiusa ug sa pagpatuman sa mga gimbuhaon nagkatinabangay kita ug nagkatinampuhay sa mga maayong ideya.



Bisan managkalahi ang atong kinaiya, hut-ong gigikanan ug sa nagkadaiya natong pinulongan tungod sa lahi-lahing lugar nga atong gigikanan apan sa prinsipyo ug baruganan wala kitay kalahian.



Busa kauban kanunay ipatik sa imong panumduman nga managsama ra ang atong katuyuan ang mga bangi ug mga kahuyangan nga atong maagian kuhaan ta sa maayong pagtulun-an.



Ug dili nato hingkalmisan ang atong gipanumpa bisan pa man sa bagyo nga kanato mohapak ipadayon ta ang atong nasugdan kuyog sa masa nga hugot natong gialagaran.

(Nota: kining maong awit gitagik sa usa ka legal nga lumilihok didto sa kabaybayonan sa Agusan del Norte ug Butuan City. Ang mga titik niini naghubit sa makaluluoyng kahimtang sa mangingisda sa maong dapit kinsa nagsalig lang sa atrasadong pamaagi ug kahimanan sa pangisda. Ang tono niini ug mga chords ipasunod na lang).

HINAING NG MGA MANGINGISDA

Ni Ka. Macario Jose

Ang dapit hapon ay narito na
Kailangang maghanda na
Simulan na ang kayod
Tayo na't magpalaot

Sinag ng araw sumisilip na naman
Aking bangka'y wala pa ring laman
Magdadalawang taong paulit-ulit
Wala ba akong karapatang magalit?

Gutom, kahirapa't kawalan
Wala na ba'ng katapusan
Kaming mga mangingisda
Sadya nga bang mananatiling maralita?

Mga bakawan na ginawang pispan
Mga pestisidyo't kemikal galing sa sakahan
Meron pang mga pabrikang pinahintulotang
Lumason sa ating karagatan

Sa pakiwari koy kailangang supilin ang mga gahaman
Mga burges na naghahari sa ating lipunan
Kailangan nang ating palitan
Ang sistemang nagpapalala sa ating kalagayan

Ang maso't karit ay ating pagsamahin
Tayo na't sumapi at ating uri'y palayain
Ang masang nagkakaisa ay ating pagtibayin
Upang tunay na mapalaya inang bayan natin
Upang tunay na mapalaya inang bayan natin

ICS*

Ni Ka.Maria Raya
Nob. 7, 2001



Sa matag plano ug programa
ICS alang sa mga legal nga pwersa
Aron sination, armadong pakigbisog nag-unang porma
pang-ideolohiyang kalambuan kini sa tagsa-tagsa.

ICS daku ug ikatabang
Pagpalig-on sa kaugalingong baruganan
Pagsinati sa masa ug kauban daghan ta'g matun-an
Managkalahing mga kinaiya sa rebolusyon nagkahiusa.

Diha sa praktika sa atong natun-ang teorya
Pagtukod ug pagkonsolida sa baseng masa
Estratehikong linya sa MGK hugot nga huptan
Mainantusong gipatuman, gipapelan sa mga kauban.

Mga nangulo, gimbuhaton komprehensibo
Pagbalanse sa pwersa, kalihukang masa ug TO
Problema's mga kauban ug masa kanila gipasaka
Kabahin sa rebolusyon busa hugot nga gitagad nila.

Limitasyon ug kahuyangan sa kauban ginatabangan
Pagbansay gi-programa ug PPK gi-kinaiya
Ang paglambo sa kaugalingon alang sa rebolusyon
Aron komprehensibong makapapel sa mga
gimbuhaton.

ICS sa mga kauban akong madunggan
Sama sa akong gibati, dasig ug lagsik inigkahuman
Daghang makutlo nga mga pagtulun-an
Sa gimbuhatong masa'g kauban madapat tanan.



**Integrasyon sa Countrysides*

GIMBUHATONG KULTURAL PALAGSIKON

Ni Ka. RRJ

I

Ginaingon nga ang gimbuhatong kultural alang sa tanan
Pagpakaylap sa linya'g prinsipyo gikinahanglan
Epektibong porma's propagandang sayon masabtan
Sa kasaysaya's rebolusyon dugay nang napamatud-an

II

Sa teorya daghan na miila sa kamahinungdanon
Matod ni Mao hukbong wa'y kultura, hukbong burong
Busa kinahangla's kulturanhong gimbuhaton magkat-on
Atong palagsikon dili lang taman sa pulong

III

Gimbuhatong kultural sa atong rehiyon palambuoon
Tanang mga kauban sa tanang sektor
magtambayayong
Kun tinuod nga nasabtan iyang kamapuslanon
Nan, ato kining ipabwelo sa walay pugong-pugong

IV

Balanse sa pwersa ug gimbuhaton ikonsidera
Pwersang mga FTs ug PTs bahinon 'ta
Bisan asa nga sektor nga imong nahilunaan
Gimbuhatong kultural sa pwersa gahinan 'ta

V

Kapin na man sa dekada ang milabay
Apan gimbuhatong kultural padayong hinay
Organisasyong kultural siga-palong
Bunga's kakulang pa's paghatag gibug-aton

VI

Mga masa'g kauban ako kaninyo nanawagan
Kultural nga gimbuhaton ipabarog, ipadayon
Yaweng hinagiban pagpaasdang sa rebolusyon
Kinahanglan ipabarog aron kadaugan maangkon

CESAR CAYON COMMAND

BHB, Guerilla Front 4-A

Pamahayag sa Pagsuporta sa mga Membro sa Tungao Workers Association ug sa Tanang Mamumuo sa NALCO

Ang Cesar Cayon Command, sa Guerilla Front 4-A sa Western Caraga misaludo sa pagkamilitante ug pagkapursigido sa mga membro sa Tungao Workers Association (TUWAS) sa ilang gihimong kompiskasyon sa mga mapuslang kabtangan sa NALCO. Daygon nato sila tungod sa gipakitang kalig-on sa ilang panaghiusa gikan pa sa pagsira sa NALCO niadtong 1988 ug hangtud karon. Suportahan nato ang ilang kawsa kay ang ilang pakigbisog lihitimo ug ang ilang gihimo makatarunganon. Alang kaninyo – MAPULANG PAGSALUDO!

Halos trese na katuig silang naglaom ug nagpaabot sa tinughong nga mga pasalig sa kompanya ug sa DOLE sa ilang mga backwages ug benipisyo apan hangtud karon walay katumanan.

TINUOD BA NGA NABANGKARUTA ANG NALCO TUNGOD SA MGA NPA UG KATAWHANG LUMAD? Kini ang katarungan nga gipakaylap sa NALCO kaniadto. Tungod kuno sa pagdagsang sa mga NPA ug sa pagbabag sa katawhang Higaonon sa padayon nilang pag-opereyt maong naalkanse sila. Gustong sabong-sabongon/unay-unayon ang mga maumuo, Lumad ug NPA.

Ang konsesyon sa NALCO moabot og 90,000 ektaryas nga kalasangan kansang kayutaan ancestral domain sa katawhang Higaonon. Nahimutang kini sa mga utlanan sa Agusan del Norte, Agusan del Sur, Misamis Oriental ug Bukidnon. Misulod ang kompanya dinhi ginamit ang kabangis ug pagpanglingla. Ang mga Lumad nga maisugong mibabag gilutos. Ubay-ubay ang nasalbeyds, ang

kabalayan gi-bulldozed ug gipangsunog. Lakip nga giabog ang mga mag-uumang settlers.

Daghang kababayan-an ang nabiktima sa pagpanglugos. Nagpadayon kini nga panghitabo bisan aduna nay nagtumaw nga armadong pagsukol sa katawhang Higaonon pinaagi sa Higaonon Freedom Fighters (HFF). Samot nga mibangis ang mga concession guards sa NALCO inabagan sa labaw pa ka-pasistang tropa sa kasundalohan sa reaksyonaryong gobyerno lakip na niini ang notoryus nga tropa sa 30th IB PA niadtong 1980's. Anam-anam lang kining napakgang pag-abot sa rebolusyonaryong kalihukan kaniadtong tunga-tungang bahin sa dekada '70. Pinaagi sa Bagong Hukbong Bayan nabugkos ang lig-ong panaghiusa ug pagsukol sa katawhang Lumad batok sa konsesyon sa NALCO. Nasilotan ug naparalisa ang bangis nga concession guards ug epektibong nabatokan ang pasistang tropa sa reaksyonaryong gobyerno, nahatagan sa kayutaang matikad ang mga mag-uumang settlers ug pugos nga gitubag sa kompanya ang mga demanda sa mamumuo nga naglakip sa pagpataas sa ilang suholan ug mga angayang benepisyo. Sa katawhang Lumad, gilimitahan ang ekspansyon sa kompanya ug napreserba ang ilang sagradong kalasangan nga kanhi wala tahura sa NALCO ug pugos gitubag sa kompanya ang mga demanda sa mga tag-iya sa sektor nga naigo sa logging operations.

Bisan pa man niini, padayon ug sulod sa dugayng panahon nakakabo sa super-ginansya ang NALCO. Matud pa sa komedya-dala-tinuod nga pamahayag

sa mga mamumuo, “sanga, panit ug dalid (gamot) ra sa Lawaan ang nahiadto kanila (sa mamumuo), ang punoan atua sa kapitalista”. Busa dayag nga dili gyud ang NPA, katawhang Higaonon o ang ginagmayng benepisyong nahatag ngadto sa mamumuo ang hinungdan sa pagkaalkansi sa kompanya.

UNSA MAN GYUD ANG HINUNG DAN SA PAG-UNDANG SA KOMPANYA? Ang tinuod nga hitabo, niadtong tunga-tungang bahin sa dekada ’80, lakip ang Pilipinas sa naapektohan sa pangkalibutang ekonomikanhong krisis nga bunga sa pangkalibutang kapitalistang sistema. Ang pangkalibutang merkado mikupos ug nagmenos ang halin sa NALCO ilabina dihang mitumaw ang Indonesia nga mauy nahimong suod nga kakompetensya sa NALCO diri sa Asian Region. Sa napanimahoang takilid nga kahimtang sa NALCO sa kompetesyon, ug sa gibana-banang pagkubos sa tantos sa iyang ginansyahon, mideklara kini og bankruptcy, giundang ang operasyon sa kompanya biniyaan ang mga mamumuo nga walay kasegurohan kung tumanon ba niini (sa NALCO) ang panamilit niining pasalig alang sa ilang suhulan ug benepisyo. Kini ang tinuod nga rason sa pag-undang sa NALCO.

Sa pagkakaron, mokabat sa P 90,000,000.00 kapin- kun-kulang ang obligasyon sa NALCO ngadto sa mga mamumuo. Kung gustohon sa kompanya nga mobayad, sobra pa kini sa takus tungod sa kadaku sa iyang napuga nga ginansya gikan sa namugnanng sobrang bili sa mamumuo ug kinaianhong bahanding iyang nakawkaw gikan sa katawhang Lumad. Apan hakugan ang kapitalista. Mas gusto pa niining madugta ang mga mapuslan pa untang makinaryas ug kabtangan sulod sa iyang mga planta kaysa ibaligya ug iapod-apod ngadto sa mamumuo ang halin. Nagahimo kini sa tanang legal nga maniobra aron dili makabayad. Ang reaksyonaryong Korte Suprema mipakanaug og ruling pabor sa gipasakang kaso sa mamumuo batok sa kompanya. Nakakab-ot na unta og kadaugan kaso sa mamumuo apan taman lang sa papel. Sama sa gilauman, dugang napamatud-ang ka-inutil sa reaksyonaryong gobyerno nga motabang sa mamumuo pinaagi sa DOLE. Sa legal nga pakigbisog, ang mamumuo nagpailalom sa balaod sa GRP busa angayan lang nga mohimo kini og aksyon

pabor sa interes sa mamumuo ilabina kay ang iyang pinakataas nga hukmanan nagpakanaog na man og desisyon. Nagpakita lang kini sa iyang tinuod nga kinaia – ang pagka-anti-mamumuo ug pagkamaki-kapitalista.

Ang rebolusyonaryong kalihokan dili makatugot nga magpadayon kini nga kahimtang. Pinaagi sa BHB mohimo kini og tukmang aksyon subay sa katakus.

Sama sa gidangatan sa mga mamumuong nawad-an og trabaho, ang mamumuo sa NALCO nabutang sa usa ka lisod nga kahimtang. Dili sila makabalhin sa kapanginabuhian ngadto sa pagpanguma tungod sa kawalay yutang matikad. Gawas nga napuno na ang prontera, ang kayutaang agrikultural gihakop ug namonopolyo na sa mga agalong yutaan ug misamot pa gyud kining nakonhuran nga pinaagi sa Land-Use Conversion. Wala na say kahigayonang makapangitag trabaho tungod kay wala may mga industriyang gipangtukod nga makasuyop kanila ug labaw pa usab kining apektado sa Labor Only Contracting. **MAMUMUO SA NALCO MAGHIUSA UG MAKIGBISOG! WALAY MAWALA KANINYO GAWAS SA KADENA SA KAWAD-ON!**

Busa, base niini ug tungod niini, angayan lang nga dugangan pa nila ang militansya ug pandayon ang diwang masukolon. Padayong ilunsad ang mga lihok-protesta batok sa adminitrasyon sa NALCO, ibutyag ang panagkunsabohay sa DOLE ug NALCO, i-isa ang ilang lokal nga isyu ngadto sa kinatibuk-ang isyu sa mamumuo ug magmabinantayon aron dili makapili og mga lider nga oportunista sama nilang Bongato. Makigdugtong ug makigtinabangay ngadto sa mga unyon sa mamumuo nga tinuod nga nagadala sa ilang interes ug labaw pang makig-alyansa ngadto sa ubang sektor sama sa mag-uuma, mangingisda, kabus nga taga-syudad, Lumad, ug uban pang mahigalaong sektor ug grupo nga susamang gipahimuslan ug gidaugdaug. Ilunsad ang legal demokratikong kalihokang masa sa mas kusganon ug malukpanong paagi.

Ka. Omar Ibarra
Spokesperson

SA AKONG PAGPULTAYM

Mga alas 6:00 na kadto sa buntag, human na mahipos ang akong gamit, nakasulod na sa pack bag ang duyan, malong ug mga sinina. Andam na ang akong kaugalingon sa mokuha kanako pasulod sa sonang gerilya.

Taud-taud human mamahaw, miabot na ang akong gihulatan ug gisugdan dayon namo ang oryentasyon. Ako usa ka organizer sa Kabataang Makabayan (KM) nga magpatuman sa akong deployment nga molihok na tibuok panahon sa kabukiran. Pagtubag kini sa panawagan sa kabatan-onan-estudyante nga mo-integreyt sa komunidad sa urban poor, pabrika, ug siyempre sa kabanikanhan ug mouban sa Bagong Hukbong Bayan. Dili nako masabtan ang akong gibati samtang kami nagsakay na sa bus. Nagsagol ang kakulba ug kahinam sa bag-ong kinabuhi. Mga tulo ka oras kuno ang among biyahe ug unya mosakay pa og habal-habal paingon sa baryo nga among adtoan.

“Nay, kumusta na man” pangumusta sa kauban sa balay sa masa nga gibagsakan.

“Oh kamo diay na, sulod mo Kas, ayaw kaulaw sa atong gamay nga balay “mainitong pagdawat sa masa.

“Ako diay si Lea”, akong paila-ila. “Tawga ra ko og imong Nanay

Glor. Kining imong kauban si Kaloy pirme na siya dinhi, ug tayming ang inyong pag-abot mao pay pagkaluto sa gulay. Dungan nalang ‘ta og paniudto,” pangagda sa masa kanamo.

Kasadya sa among paniudto, dugang ila-ila, pangutanahay ug katawa sa gamayng salo-salo sa kasagarang kan-onon sa kabus nga mag-uuma. “Tuod diay Nay, unya pa ming gabii molakaw, poydi bang diri sa ‘mi magpundo kay kuhaon ra mi sa kauban” hangyo ni Kaloy. “Nganong go’ng dili, mora man ka og *others*” pakatawa sa masa.

Human sa paniudto tungod sa pamaol nga gibati sa byahe ug kadaghan sa trabaho sa miaging semana, migawas ko sa balay aron magpahangin-hangin. Pagkahayahay sa kalasangan. Makawala sa kakapoy, bugnaw ug presko ang kahanginan. Katahum tanawon sa langgam nga nagpatianod nga naglupad sa kapanganuran.

Unya gitan-aw ko ang mga balay sa masa, makita na dayon ang kalisud nga ilang dugay nang giantus. “Hangtud na lang ba niini”. Inig kagabii tataw nga makita ang kahayag ug kinipat-kipat sa sugang dagitabnon sa syudad nga akong gibiyaan ug makita sab ang suga sa mangingisda nga naglaya sa kadagatan sa Macajalar. “Morag dili ko makatuo, pipila pa lang ka adlaw nahuman ang *graduation* ug sinemanang mobilisasyon, ug karon ania na ko dinhi”

“Bayang api! Bayang ginutom! Katawhan, kamo ba andam na, andam nga mobarug makigbisog” halos madungog pa nako ang sinibaw sa makusog nga singgit, nga ako pirme ang leader sa *agit team*.

“Kumusta na kaha sila ‘no” Akong gihuna-huna ang daang kolektibo sa syudad ug ang nabiyaang gimbuhaton sa eskwelahan nga akong pormal nga gipasa.



Samtang nagpaabot sa kaubang nag-erya sa duol, mihigda ko para mangandam sa taas pang baktason. “Kini ra gyud ang panahon” matud pa nako.

Tuod 23 anyos na ako karon, dalaga pa, gikan sa istableng pamilyang gamayng AY sa Bukidnon, nakahuman og kurso sa pampublikong kolehiyo. *Second year college* ako niadto dihang nakoneksyonan sa mga *organizer* sa Kabataang Makabayan sa maong eskwelahan. Gikan niadto hinay-hinayng nabag-o ang akong panglantaw sa kinabuhi nga makahuman gyud og eskwela, makatrabaho, makabalay ug nindot nga mao ang gitudlo sa akong ginikanan. Sa dagan hinayhinayng nasagop ang proletaryadong diwa sa pagpatigbabaw sa interes sa katawhan. Paspas ang akong pagtuon niadtong panahona. Hilig ko ang magbasa-basa bisan unsa nga makita nga basahon. Akong nahinumduman nga naay higayon sa kolektibong pagtuon nga gitiwas namo ang KRP gikan Biyernes sa gabii hangtud sa Dominggo sa hapon kay moeskwela na sad pagka Lunes.

Paspas ang akong politikanhong paglambo. Nasulod na ako sa GTO hangtud KTO sa among eskwelahan. Sa sinugdanan dakong supak ang akong ginikanan sa trabaho nga giapilan. “Wala gyud kay kaugmaon diha”. “Mamatay ka ra’g dali”. “Wala kay pulos sa amoa, sayang lang ang imong gi-eskwelahan”. Mga balik-balik nga argumento, morag plakang-buak nga sige og balik-balik. Tuod mao gyud ‘ning wala pa makasabot. Mga normal nga kabalaka sa ginikanan

ngadto sa anak. Pero ang ilang pagkombinse ako ra sab ipataas ngadto sa hisgutanang politikal.

“Salig kay naka-eskwela. Dili ka na patuo”. Dili na nako maihap ang higayon nga gitagoan nila ang akong mga gamit, sinina (pack) aron dili ko makalakaw. Apan wala gihapoy epekto kay lahi na ako sa akong naandan. Mosul-ob na bisan unsa (ukay-ukay) nga ihatag sa masa panahon nga ako nag-BMI* inigka-Sabado ug Dominggo. Naa pay nahitabo nga giupawan ko sa akong amahan kay nakita ko niya sa TV nga speaker sa rally. Aron kuno dili na ko makalakaw. Sa balay ra magpuyoay. [Dako kaayong tinunto no?]. Pero dili kini babag sa akong pag-alagad sa katawhan. Padayon ang akong pagpasabot, pag-organisa, pagpalihok sa masa alang sa kausaban. Mas milig-on ang akong komitment ug paghupot sa rebolusyonaryong baruganan, panglantaw ug pamaagi. Dinhi nahuptan nako ang simpleng panginabuhì ug pursigidong pakigbisog.

Sa katapusang *semester* na ako sa eskwelahan, nga nakahukom ‘ko nga moundang og eskwela ug mopultaym na sa komunidad sa urban poor. Malipayon akong nagpatuman sa inadlaw-adlaw nga gimbuhaton isip organisador. Paspas ang among pagpanukod og organisasyon ug mga pagtuon nga ako kanunay ang nanguna pagpasiugda. Apan ang akong pamilya diay nagka-guliyang na sa pagpangita sa akoa. Nagpa-*blotter* sa polis nga *missing* kuno ko, nagpangutana sa akong mga *classmate* sa eskwelahan kun asa ra ‘ko.

Milabay ang usa ka tuig. Natugotan na akong mobisita sa amoa Pag-abot nako grabeng hilak sa akong ginikanan. Didto maayo na ang among relasyon. Pagkasentimentalista kaayo. Apan nakita nako ang ilang pag-respeto sa akong gisubayng dalan..

“Inday Lea, dili na gyud kami makapugong kanimo” pulong pa sa akong amahan, “dili kana namo makayang kombinsehon pag-undang, kundili kami naman hinuo’y imong makombinse sa inyong kawsa, “Maayo man diay ang inyong tumong” sagbat sa akong igsoon.

“Mora na man ka’g ay, *attorney* kung mo-estorya’g kalisud ug katilingban”, makapakatawa nga singit sa among kamanghuran. Mihilak ang akong inahan dungan og estorya sa akoa. “Basta day, ayo-ayo baya ha, amping gyud ug kaming imong mga ginikanan andam mosuporta sa kanimo kun asa ka malipay.”

“Kung naa kay problema duol lang diri, ug kuyoga ang imong mga kauban para makaila sab kami. Pamilite nimo oh” dugang sa akong amahan dungang tunol sa kwarta sa akong palad.

Morag gitusok sa dagom ang akong kasing-kasing sa ilang gipanulti. Naghilom na lang ko ug namalandong nga kinahanglan gyud diay nato apilon pag-organisa ang atong mga ginikanan, kay kabahin sila sa atong masaligang baseng masa.

Mas nalipay ako ug nadugangan ang akong kadasig. Abli diay sila og hisgut-hisgot sa linya sa atong kalihokan. Ug namatikdan nako nga ganahan silang mobasa sa atong

RM's sama sa AK ug Liberation. Naa pay higayon nga ang akong amahan nag-obertaym gyud og basa sa libro ni Amado Guerero nga PSR.

Molakaway na unta ko niadto dihang mihangyo nga makig-estorya usa ang akong amahan. May gitipigan pa gyod diay siya'ng kabalaka ug kahadlok sa akong "trabaho" Basin kuno mamatay ko, maayo na lang unta kun magsuporta na lang sila sa rebolusyonaryong kalihukan, ug dili lang ang ilang anak" kay kuno pa-eskwelahon pa 'ko nila. Moundang nalang kuno ko paglihok." Pero ako silang gipatin-awan ug isip pagrespeto nakahimo kami og kasabutan nga inig-kahuman 'ko og eskwela (usa ka semestre) dili na sila mopugong sa akong plano. "Pwede man Day nga moeskwela ka, FT gihapon ka sa eskwelahan, hangyo nila "basta mogradwar usa ka," sagbat sa akong amahan, "dili na kami magbuot sa imoha, kay mao

man gyod kahay imong gusto".

"Nay, Tay, anak ako ninyo sa dugo, apan dili ninyo anak ang akong hunahuna. Ayaw ko ninyo pugsang pagpasunod sa inyong damgo para kanako, kay dili madawat sa akong kabubut-on. Pasalamat mo kay wala kaayo kamo makatila og kalisod. 'Wa ninyo makita kanang inyong mga saop? Makakaon ba sila og tarong, makabisti ug makabalay ba sila sama sa inyo. Sila ang giisip nakong bag-ong ginikanan. Ang pagbiya ko sa inyo wala nagpasabot nga wala na ako nahigugma kaninyo, kundili apil na kamo sa giako 'kong dako kaayong responsibilidad," pasabot pa nako.

Panahon sa *graduation* dakong katingala sa ubang nanambong nga imbes malipay ang akong inahan kusog na man hinuon kaayo ang hilak niini. Dili hilak sa kalipay nga nakapaso ako, kundili tungod kay matuman na gyud ang

among sabot human sa akong *graduation* nga mag-pultaym na ako sa Bagong Hukbong Bayan.

"Kasama, kas, mata na, handa kay naa na ang mokuha nato", pamukaw ni Kaloy. Miabot na diay ang duha ka kaubang armado nga maoy mogiya kanamo padulong sa gipostehan sa SYP. Hagkap ang akong mga tiil sa pagsugok sa kakugnan, mga lubas ug paglabang sa sapa "sa kadasig sa suporta sa akong ginikanan."

Pag-abot namo, mainitong pangumostahay ug ila-ila sa mga kauban. Naglipay ang masang linupigan. nadugangan ang manganihay sa mga masa nga nangamay nga pasabton, organisahon ug palihukon alang sa katilingbanong kausaban. Kamo, dali na, saka na ta! **AK**

*BMI—— Basic Masses Integration

MGA PAKATAWA (HUMOR) SA REBOLUSYON

Sa kabukiran sa Agusan del Sur panahon sa military operation sa 4ID karon lang bag-o: mao pay pag-abot sa masa sa balay gikan sa uma nga nagbaba og bukag nga gisudlan sa lagutmon. Gikapoy kaayo siya.

Sundalo (Tagalog man): Saan ka nanggaling manay?

Masa (Banwaon): Eh, huda kay pa makapanggaling ko kamais.(sa lumad ang tono mora-mora sab og pangutana sa ulahing paglitok).

Sundalo: Anong tanong mo?

Masa: Huda kay pa makapananom.(abi sa masa og ang "tanong", tanom)

Sundalo: Mayroon kayong baril?(Duna kay pusil?)

Masa: Eh, huda day man baril ha og kasulodan ko wahig (wala man koy baril nga kasudlan og tubig).

Sa laktod, nanglakaw ang mga sundalo nga wala gyoy nahagdaw nga inpormasyon.

Nasayod ba KAMO?



Nga kaniadtong dekada 70 ang mga kaubang lumilihok sa kabukiran, wala pa makaagi og treyning militar, mga rebolber ug bukakang lang ang ilang armas apan nakalunsad sila og madaugong Taktikal Opensiba nga nahimong puhonan aron makab-ot nato karon ang atong gikusgon ug gidak-on.

PARANGAL SA MARTIR



Fr. Frank Navarro C
Northern Mindanao Reg

Ang Kinabuhi ug Dugong Gihalad Nagabisbis sa Tabunok nga Yutang Padayong Nagabunga sa Rebolusyonaryong Kusog

Sa ngalan sa mga Pulang kumander ug mga manggugubat sa Northern Mindanao, ang Fr. Frank Navarro Command nagpadangat sa kinatas-ang pagsaludo ngadto kang Ka. Uyag sa pag-abot niining kinapungkayan sa iyang pagsakripisyo sa pag-alagad sa katawhan ug rebolusyon pinaagi sa paghalad sa iyang kaugalingong kinabuhi.

Si Kaubang Uyag nga Mamerto Pescadero, Jr. sa tinuod nga kinabuhi, kinamanghurang anak nga lalaki sa 12 ka managsuon. Naggikan siya sa hut-ong adunahang mag-uuma. Tataw nga ang iyang ginikanan adunay ikasarang sa pagpaeskwela sa mga anak. Mao man gani nga halos tanan niyang mga igsoon mga propesyonal. Apan si Ka. Uyag wala na makahuman sa high school. Mipasakop siya sa Bagong Hukbong Bayan niadtong 1986 sa linghod nga pangidaron. Nahimong inspira syon alang kaniya ang mabayanihong kamatayon sa duha niya ka magulang nga lalaki nga nahimong mga martir sa rebolusyon panahon sa Martial Law.

Kugi ug mainantuson siya nga nagkat-on sa mga rebolusyonaryong



gimbuhaton. Walay kakapoy siya nga nagpukaw, nag-organisa ug nagpalihok sa masa ug nagpursige sa pagpatuman sa mga rebolusyonaryong tahas. Nahimong dakung tampo ni Ka. Uyag ang pag-ugmad sa gimbuhatong Lumad sa Natarang Gerilya 6.

Taliwala sa daghang mga problema sa trabaho nga gibunga sa paglihis sa linya sa milabayng katuigan, mga naagian ug presyur sa pamilya, nagpabiling lig-on ang iyang determinasyon sa tibuok-panahon nga pag-alagad sa rebolusyon. Usa

siya ka modelong proletaryong rebolusyonaryong kadre nga hangtud sa katapusang pinitik sa iyang kasingkasing, walay gihunahuna kundili ang pagmahal sa atong nasud ug katawhan.

Ipadangat usab namo ang kinasingkasing nga pagduyog sa pagbangotan sa iyang pamilya ug mga higala niining panahon sa pagsubo. Natural nga atong gikasubo ug gikahinugon ang kamatayon sa usa ka maayong kauban, anak, igsoon, bana, amahan ug higala. Apan atong hinumduman nga ang iyang kinabuhi nga gipuy-an puno sa mga bulawanong pagtulun-an. Libo-libong mga masang mag-uuma ug Lumad sa kabukiran sulod sa natarang gerilya nga iyang gilihokan ang hingpit nga kumbinsido ug sama kaniya ka determinado sa pagpadayon sa kawsa nga iyang gipakamatyan. Ang iyang kamatayon bug-at pa sa bukid Kitanglad tungod kay kini gihalad aron sa pagpukan sa imperyalismo, pyudalismo ug burukrata kapitalismo nga dugay nang nagpaantus sa katawhang Pilipino.

Dili mailo ang masa ug rebolusyon kung dunay usa kanato

ang makalas. Ang atong taas nga katuigan sa pagpakiggubat nagtudlo kanato nga makat-on nga mahimong rebolusyonaryong kaisog ang atong pagbangotan. Sama sa pagkapukaw sa iyang masukulong diwa dihang nakalas sa kamot sa kaaway ang iyang duha ka igsoon, seguradong daghan pang mga batan-ong pinakamaayong mga anak sa katawhan ang mosunod sa rebolusyonaryong tunob ni Kaubang Uyag.

Ang nagkagrabang krisis sa dunot nga nagharing sistema padayong nagamugna sa paborableng kahintang sa dugang pang pagpaasdang sa rebolusyonaryong armadong pakigbisog. Tataw alang sa katawhan nga wala gyuy laing tukma nga dalan nga pagasubayon padulong sa tinuod nga katilingbanong kausaban kundili ang dalan sa armadong rebolusyon. Ang nagkahait nga panagbangi sa han-ay sa nagharing hut-ong sa pag-inilogay nila sa gahum ug ekonomikanhong mga kabulahanan atubangan sa

naglisud nga katawhan, samot nga nagpatataw sa kainutil sa rehimeng US-Arroyo sa pagtubag sa dugay nang gisinggit sa katawhan nga kausaban.

Ang pagdangop sa reaksyonaryong rehimen sa militar nga solusyon aron sumpuon ang pagsukol sa katawhan, seguradong mapakyas usab sama sa mga gisundan niyang mga rehimen. Ang paglunsad og dungan-dungan nga mga operasyong militar sa mga natarang gerilya sa Northern Mindanao niining panahona ug ang paggamit sa labing ngil-ad nga pakana sa saywar ug itom nga propaganda aron ipahilayo ang masa gikan sa rebolusyon, pagsubli ra sa ilang mga karaang kapalpakan. Napamatud-an na sa kasaysayan nga ang militarismo ug militarisasyon dili maoy tubag sa dugay nang pangandoy sa mga mag-uuma alang sa tinuod nga reporma sa yuta ingon man sa pangandoy sa mga Lumad sa pag-ila sa ilang katungod sa kaugalingong paghukom. Samot lang kining nagpahugot sa pagsagop

sa masa sa agraryong rebolusyon nga maoy nag-unang unod sa armadong pakigbisog.

Ang mga upisyal lang sa 10th Special Forces, militar, mga traydor ug lokal nga reaksyonaryo ang temporaryo nga nalipay sa gidangatan ni Kaubang Uyag. Temporaryo lang ang ilang kalipay tungod kay nasayud sila nga ang pagkapatay kaniya sulagma ra. Ang ganti nga ilang maangkon sa gipatong sa iyang ulo, kadiyot ra nga molabay sama sa hangin. Ang giutang nga dugo ug kinabuhi magpaabot sa rebolusyonaryong pagpaningil sa tukmang panahon. Ang ilang pagpahimulos ug pagpanaugdaug sa masa dili na molahutay tungod kay ang among katapusang pagsaludo kang Ka. Uyag nagdala sa panaad sa maisogon pang pagpadayon sa pakigbisog nga iyang nabiyaa. Ang mabayanihong diwa sa laing rebolusyonaryong martir padayong mopakayab sa bandilang pula.

Dagani Dagohoy Bonifacio
Tigpamaba

Nasayod ba KAMO?



Nga kaniadtong Disyembre 12, 2001 usa ka CAGU sa KM 27, Lawan-lawan, Las Nieves nga sakop ni Lintahodan ang milayas ug miabin sa NPA dala ang usa ka Garand ug usa ka M14.

Kun wala ka pa masayod pangutana sa **AK**

PAHIBALO

Ubay-ubay na ang mga kaubang nagpadala sa ilang mga tampo niining isyuha sa atong *Ang Kalihukan*. Maayo kini nga tilimad-on. Kasagaran ang gipadalang tampo mao ang balak. Apan tungod sa limitasyon sa espasyo ug balanse, gikasubo namo nga dili tanan ninyong balak ang mapatik niining isyuha. Adto na kini mapatik sa sunod na sab nga isyu. Hinuon gipaningkamotan namong ang matag usa kuhaan og tagsa ka tampo nga gipatik dinhi.

Editor

Pagtiurok sa Merkado ug Presyo sa mga Produkto sa Lubi

(Kinutlo sa Ang Bayan, Okt., 2001)

Dugay nang mikupos ang pangkalibutang merkado sa mga produkto sa lubi. Nag-unang hinungdan niini ang nagkakusog nga kompetisyong gidulot sa uban pang mga *vegetable oils* (mantekang gikan sa tanom). Nag-unang kakompetensya sa lana sa lubi ang *palm oil* ug *palm kernel oil*. Hasta ang gobyernong Macapagal-Arroyo nagpakanog og programa sa komersyal nga pagpananom sa mga negosyante gikan sa Malaysia ug Brunei sa *palm trees*.

Sa 100,000 ka ektarya sa kayutaan sa nasud. Mas samot nga nakapapaspas sa pagtiurok sa industriya sa lubi sa Pilipinas kining maong programaha.

Bunga sa pagkupos sa pangkalibutang merkado, kanunay'ng mihagba ang presyo sa mga produkto sa lubi. Maayo na alang kun moabot og P6.00 ang matag kilo sa kopras. Kaniadtong 1996 miabot lang kini sa abereyds nga P3.50 ang matag kilo. Sa pagkakaron, P4.50 – P5.50 lang ang presyo niini. Bisan ang mga hatunga ug adunahang mag-uuma biktima usab sa pagbagsak sa presyo sa kopras.

Gawas pa sa pagsukarap sa presyo sa kopras, gikaltasan pa

gayod og 15-25% ang presyo sa kopras alang sa resiko (subling pagpauga aron wagtangan ang nahabilin pang tubig sa kopras) nga arbitraryong gitakda sa mga komprador.

Sa kapin kun kulang 1.5 ektaryas nga kalubihan, kasagarang moani lang ang usa ka nangabang nga kabus nga mag-uuma og 2,400 ka tibuok lubi sa matag 45 ka adlaw. Mo-prodyuser kini og 600 kilos sa kopras. Sa presyong P5.50 ang matag kilo, ang kinatibuk-ang kita sa mag-uuma mokabat lang sa P3,300. Kun kuhaan pa kini sa 15% kun P495 para sa resiko, ang mahabiling bahinon sa mag-uuma ug agalong yutaan mokabat na lang sa P2,805. Kun ang bahinay tinersyo subay sa kinatibuk-ang kita, P1,870 ang hakpon sa agalong yutaan. Ang P935 nga mahabilin sa mag-uuma kuhaan pa sa agastos sa produksyon. Bisan pa'g dili na kini kuhaan, ang abereyds nga magasto niya para sa sunod nga tingsaka P20.78 na lang matag adlaw. Kini 5.4% lang sa gibanabanang P382.63 nga inadlawng panginahanglan sa unom-ka-tawong pamilya aron mabuhing disente (sa gawas ni sa Manila). Aron dunay dugang kinitaan kinahanglang motrabaho pa gihapon



siya isip mamumuong panguma o mangita og uban pang kakitaan.

Kaylap nga land-use conversion. Bisan pa sa RA 8048 kun Coconut Preservation Act of 1995, balaod nga nagdili sa pagpamutol sa mga produktibong punoan sa lubi, minilyon pa gihapon ka punoan sa lubi ang gipamutol matag tuig aron himuong cocolumber, sa land-use conversion ug uban pa.

Natak dang ipailalom sa land-use conversion aron himuong minahan, pabrika, komersyal nga plantasyon ug uban pang agribusiness, commercial complex, golf course, resort o di ba kaha, “proyeklong pangkalamboan” ang 1,315 ektaryang kayutaan didto lang sa Bicol (wala pay labot niini ang ubang rehiyon).

Kawalay-katarungan sa dugay nang suliran sa coco levy. Hangtod karon, wala lang ihikaw ngadto sa mga mag-uuma sa kalubihan ang pundong coco levy (buhis sa pamatigayon sa produkto sa lubi). Pormal nang gibawi ni Macapagal-Arroyo ang maka-Cojuangco nga mando ni Estrada

Nag-ulan tibuok adlaw hangtod na pagkabii busa tugnaw kaayo.

Kusog ang pasa nga mag-OP ang kaaway sugod sa Nob. 6 hangtod Disyembre 15. Sa miaging adlaw duha ka elemento sa yunit ang nag-ambak. Karon petsa 9 sa Nobyembre human sa pamahaw, ang SL sa iskwad may gilakaw kay makig-estorya sa iyang magulang sa sentro sa baryo ug hangtod niining orasa, mga alas 7:30 na sa gabii wala pa kauli. Nabalaka na ang komand. "Maayo ipasusi nato sa sentro kun nganong wala kauli ang SL", sugyot sa kauban.

Bisan sige ang ulan gipalakaw ang usa ka BHB aron magsusi sa sentro. Nagdala siya og plaslayt kay ngitngit kaayo ug danglog ang dalan ilabina nga bakilid sab.

"Kaaway daghan kaayo! Daghang siga sa plaslayt! Naa namasilong sa balay ubos sa ato!" halos di katingog ang BHB nga nakabalik dayon aron pagpasa sa andam na untang mangatulog nga mga kauban sa balay nga nakapuntod. Ang balay nga

Ang Ensayo nga Dili Unta

(The Drill that Never Was)

ni EXPO

gipasilongan sa kaaway mga usa ka gatos ug singkwenta ka metros lang ang gilay-on gikan sa gipundohan sa mga kauban. Galing lang kay ubos ang nahimutangan niini.

Diha-diha dayong nag-empake ang tagsa-tagsa sa mga butang nga wala masulod sa pack. Ang ubang butang gipangsulod sa sako. Wala ra mag-singko minutos andam na ang tanan sa paglakaw. Mimando dayon ang CO. "Ang tanan moadto dayon dali sa lain pang payag nga walay tawo sa ibabaw samtang maghulat kanamo kay among susihon pag-usab". Ang balay nga ginganlan mas nakapuntod pa kaysa ilang gipostehan.

Wala na maglangan ang mga kauban mitungas dayon sila ngadto sa payag nga nahimutangan taliwala sa kangitngit ug sa padayong

pagbuhagay sa ulan. Basa na silang tanan. Duol ra man unta ang nahisgutang payag apan dugay silang nakaabot kay nawala-wala man ang giya sa dalan tungod sa kangitngit ug sa kasagbutan na sila nakasugok. Taud-taod miabot ang CO nga naghangos ug mikompirma nga kaaway gyod kay naglinagubo ang bungbong sa balay nga morag gipangguba. Ug duna sab siyay nadunggan nga morag nag-agulo. Dinhi natibuok na gyod sa ilang hunahuna nga kaaway gyod ang miabot subay sa ikaduha nang pagsusi.

Daghan na ang banabana nga nanggawas. Basin og ang SL nadakpan ug gikulata na kaha; o basin masa sab kini nga gidakop ug gitortyur ug gipatug-an. Apan nganong wala man lagi makapasa ang masa nga konsolidado man kaha ang baryo? Ah, basin og gabii na

lambigit sa coco levy. Apan gimaniobra usab karon sa hepe sa Kongresong si Jose de Venecia ang subling pagpabalik sa pundong coco levy ngadto kang Cojuangco. Gawas niini, kaniadto lang Hunyo, 2001 gipakawalay-bili sa korte ang usa sa pito ka kaso batok kang Cojuangco lambigit sa pagkawhaw sa pundong coco levy. Gigamit ni Cojuangco ang pundo aron ipalit og mga shares sa United Coconut

Planters Bank ug sa San Miguel Corporation.

Nagpatongpatong ang mga problemang gipas-an sa mga mag-uuma sa kalubihan. Nagpadayon ang pagtiurok sa industriya sa lubi ug ang kawad-on sa katawhang nagsalig niini. Nagpabilin usab nga buta ug bungol ang rehimen sa kahimtang nila. Masulbad lamang kini pinaagi sa malahutayong radikal nga pagpalapad ug kausaban sa

agrikultura ug sa kinatibuk-ang politikanhong ekonomiya sa mga kalubihan. Sa proseso niini, kinahanglang maglunsad og mga antipyudal nga pakigbisog ug uban pang pangmasang pakigbisog nga nakapunting sa nahisgutang mga suliran aron makakab-ot og diha-dihang kahilwasan gikan sa hilabihang kawad-ong giantos sa mga masang mag-uuma sa kalubihan. **AK**

miabot ang kaaway busa wala na makit-i sa masa. Pulos mga banabana.

“Unsa man, birahan kaha nako?” pangonsulta sa CO sa uban pang responsableng kauban. “Ayaw na lang kay basin ug mabulabog ang grupo.” Pipila ra raba ang armado ug walay laing suheto gyod kaayo sa lugar gawas sa CO mao ang hunahuna sa mga responsableng kauban. Sa kapin sa iskward nga nag-uban, lima ang armado samtang ang kadaghanan walay pusil ug may asawa ug batang gamay pa nga uban nila.

Dos minutos nga panagkonsultahay, nanglakaw na dayon sila taliwala sa kangitngit ug inday-inday nga ulan. Walay gamitay sa plaslayt gisubay nila ang gamayng dalan palayo sa nagpundong kaaway. Gitumbok nila ang lubas nga medyo naubos pero sekreto. Sa pagdulhog na nila sa bakilid nagkadakin-as sila tungod sa kadanglog. Sa didto na sila sa ubos ug sa banabana nga dili na makita sa kaaway limitadong nakagamit gyod sa plaslayt ang pipila tungod sa kalisod sa dalan; dapanas nga kun masipyat pagtunob maligid ka ngadto sa busay sa ubos. Paspas man ang ilang lihok pero tungod sa kangitngit hinay gyod itandi sa maglakaw sa adlaw. Ug misamot pa gyod kahinay sa didto na sa danglog ug dapanas.

Hapit na mag-alas onse sa kagabhion sila nakaabot sa lubas nga ilang gideployan nga dili man

unta kaayo layo. Didto usa sila magpahulay sa kagabhion kay peligro kun mopadayon pa sila paglakaw kun gabii kay mao sab kini ang ilihok sa kaaway nga mag-roving sa detatsment. Hinuon sekreto ang mao nilang nahimutangan ug walay magtuo nga tua didto ang mga BHB basta dili lang masubay ang ilang dalan inigkabuntag.

Hugot ang oryentasyon nga wala gyoy maggamit sa plaslayt. Busa kay dagtom man lang ang ilang maaninaw sa mga kahoy, igo na lang sila nagtaod og rain curtain depensa sa ulan nga nagpadayon hangtod nagbuntag. Wala na magtaod og duyan kay lisod ang paglantaw sa kataoran tungod sa kangitngit. Basa ang ilang mga karsones ug sinina. Wala nay ilisay. Nagbuntag na lang sila nga naglingkod sa usa ka natumbang kahoy. Ang uban nagtungko lang sab, ipuli-puli lang ang mga tuhod pag-inat kun medyo binhod na. Samtang naglingkod o tungko nagsabot-sabot sila kun asa sila paingon inigkabuntag. Unsay buhaton sa asawa sa kauban uban sa gamayng bata. Naghisgot sab sila nga ipasusi, ipakamang sa usa ka BHB ang puntod ug pagkahuman kun walay mamatikdan, mohinay-hinay pagpaduol sa balay sa masa ug magpakisusi. Hangtod nga nabuntag. Ang uban “nakatulog” man kuno nga nag-akbo lang sa ilang mga tuhod samtang naglingkod. Ang uban sab wala gyoy tulog.

Igo-igo nang mananaw ang

tawo, mihinay-hinay pagkamang ang usa ka BHB ngadto sa puntod aron pagpakisusi. Sa didto na siya sa puntod miposisyon siya sa habog-habog nga lokasyong maaninaw niya ang gipostehan nilang balay sa milabayng gabii. Mingaw man. Wala may nagtikaw-tikaw sa ubos. Mihinay-hinay siyag paduol sa balay sa masa. Wala may kaaway. Nagmata na ang masa. Iya dayon kining giduol ug nagpakisusi.

“Dinhi silang Ka. Ambo ug Ka. Okit karon lang. Nagsusi kun asa na kuno mo. Sila man diay ‘tong miabot kagabii sa ubos nga balay.”

Sa pagpadangat niya sa balita ngadto sa mga kaubang naghulat sa lubas, haskang dakoa sa ilang pangatawa. “Maayo hinuon ‘to kay na-drill ‘ta. Labon bag-o pa ‘tang nag-ED sa natsit mahitungod sa drill sa BHB kaduha sa usa ka semana. O ‘di ba nagamit hinuon nato ang BOM ug SOP.”

Pag-abot nila-balik sa poste human sa pamahaw, nag-assess kadiyot ug dayon nag-PPK. Nakita nila ang negatibo ug positibong bahin sa mao nilang kasinatian. **AK**

Yawe ang paniktik sa usa ka madaugong TO. Bisan ang SLT nga naarmasan lang sa rebolber ug pistola nahimong makasakmit og dinaghang armas ug bala kun ang paniktik niini relatibong siyento porsiyento.

-- Obrero Siyentipiko --

Sa Fernando, Bukidnon—Kaniadtong Oktubre 27, 2001 malampusong giambus sa usa ka platong yunit sa Bagong Hukbong Bayan ubos sa Ernesto Roa Command sa Panggubatan 6 ang *over-sized squad* nga mga tropa sa 5th Special Forces Platoon didto sa Upper Balaas, Mabuhay, San Fernando Bukidnon.

Bandang alas 10:30 sa sayong kaudtohon wala magdugay paghulat ang yunit sa BHB nga nakaposisyon na sa paborableng tereyn daplin sa kalsada sa nagsingabot nga mga walay kalibutang tropa sa kaaway. Sa unang hugna sa buto-buto diha-diha dayong nabutalid ang lima ka mga kaawayng tropa lakip na ang CO nga si Capt. Apollo Palasol. Naklining dinhi ang usa ka taas og kalibreng riple. Pag-abot sa reimporsment sa kaaway, nakaatras na ang yunit sa BHB sa usa ka luwas nga lugar.

San Luis, Agusan del Sur—Nagpakanang mga sundalo sa 36th IB, giatake pinaagi sa sorpresa sa usa ka platong yunit sa Bagong Hukbong Bayan ang police headquarters niining maong lungsod sa sayong kabuntagon sa Oktubre 8 niining tuiga. Gitunong sa BHB nga nagtambong og *flag ceremony* ang mga empleyado sa town hall.



Samtang kalma lang nga naglakaw ang yunit sa BHB, laing lima ka BHB ang nagtakoban usab nga mga sibilyang nag-*jogging* sa sayong kabuntagon. Diha-diha midiretso dayon sila ngadto sa *police station* ug gidis-armahan ang guwardiya lakip na ang hepe nga si Insp. Ruben Francisco samtang alerto na ang nagtakobang mga BHB sa bisag unsa mang mahitabo. Apan walay pinusilay nga nahitabo. Gipamupho na lang sa BHB ang mga armas sa polis didto sa armory.

Sumala pa sa Lingkawas ang mantalaan sa NDF sa Caraga, ang BHB nakasakmit og 9 ka mga M-16, 2 ka mga M-14, 2 ka pistolang kalibre .45, usa ka pistolang 9-mm, usa ka *Canon camera*, usa ka VHF radio ug nagkadaiyang mga kalibre sa bala.

Santiago, Agusan del Norte—Kaniadtong Oktubre 7, 2001 sa usa ka minahan sa kabukiran sa Santiago, Agusan del Norte malampusong nasilotan sa usa ka yunit sa Bagong Hukbong Bayan ang pipila ka membro sa LUPACA. Ang katawhan sa maong dapit ug ang mga gagmayng minero hagbay rang nagmulo sa pagpanghasi niining maong notoryus nga grupo. Nadakpan sa BHB ang tim lider sa LUPACA nga si Oloy Quillano. Nasakmit dinhi ang 1 ka M14, 2 ka .45 kalibreng pistola ug mga bala.

Hinatuan, Surigao del Sur—Usa ka ambus ang gilunsad sa usa ka yunit sa BHB duol sa detatsment sa 62nd IB sa maong dapit.

Nianang alas 10:00 sa buntag, gisunog sa BHB ang usa ka *dump truck*. Sa pagka-alas 2:30 sa

hapon niabot ang 15 ka tropa sa 62nd IB. Nagbinutuhay dayon. Duha ka oras ug 35 minutos ang panagsangka. Napatay ang usa ka kaaway, samaron ang siyam ug nabihag ang usa ka Corporal nga si Alex Nobello.

Mitabang ang milisya sa paglook out, ug sa pagtumba og kahoy aron babagan ang reimporsment. Nalipay kaayo ang mga masa kay nasilotan ra gyod ang nangibot sa ilang tanom.

Naklining dinhi ang 1 ka M-60, 1 ka M203, 1 ka M-14, mga bala ug vest.

Davao Oriental—Didto usab sa Cateel, Davao Oriental malampusong giambus sa usa ka yunit sa Bagong Hukbong Bayan ang usa ka platong tropa sa Special Forces sa AFP nga nagsakay sa usa ka *dump truck*. Bayente ka tag-as og kalibreng mga armas ang nasakmit nga naglangkob sa 14 ka M-16, 2 ka M-60 ug 2 ka M203. Bayente dos ka mga tropa sa kaaway ang napuo niining maong taktikal opensiba kaniadtong bulan sa Nobyembre. Nabaniog kining hitaboa sa mga mantalaan ug kahanginan.

San Pedro, San Luis—Kaniadtong Nobyembre 13, nasilotan ra gyod sa kamatayon didto sa San Pedro, San Luis ang usa ka Tino Tadtad. Siya may tulubagon sa rebolusyonaryong kalihukan pinaagi sa pag-akal sa usa ka BHB nga si Ka. Kim didto sa San Joaquin, Prosperidad kaniadtong 1985. Nagtuo seguro siya nga nakalimtan na ang iyang kaso tungod sa kadugay na.

Sa tibuok rehiyon malampusong nalunsad ang 5 ka mga kalihokang antipyudal nga naglakip sa pagpataas sa suholan sa yardahan sa uway, pagpataas sa suholan sa mamumuong panguma, pagpataas sa presyo sa saging ug pagpataas sa presyo sa uway. May nalunsad usab nga mga malampusong kalihokang antipasista ug anti-militarisasyon sa rehiyon. Karong tuiga, dili momenoso sa usa ka libo ang mihimo og mga petisyon batok sa pagpangrekluta og Cafgu ug pagbutang og detachment sa ilang kabaryohan. Lakip sa mi-petisyon ang mga lokal nga opisyal ug mga magtutudlo sa kabaryohan. Aktibong misalmot usab sila sa mga *fact finding mission* aron mabutyag ug mahunong na ang mga abuso militar sa ilang lugar.

Sa mga daplin sa haywe, unom ka *dialogue*, siyam ka kalihokang petisyon ug usa ka delegasyon ang nalunsad sa mga rebolusyonaryong organisasyong masa. Pipila niini mao ang mosunod:

San Luis, Agusan del Sur

Usa ka kalihokang masa ang nalunsad kaniadtong Septiyembre, 2001 sa napulo ka mga baryo sa San Luis. Ang ilang mga demanda mao ang pagpataas sa presyo sa uway, pagpataas sa suholan sa malaprol sa yardahan sa uway ug uban pang mga pangayo.

Napalihok dinhi ang kapin sa 300 ka mga tawo sa napulo ka mga baryo nga gisuportahan usab sa napulo ka mga hatungang pwersa, tulo ka opisyal sa LGU ug saysenta ka mga estudyante. Nagmadaugon ang maong aksyong masa nga nakabenepisyo sa mokapin 2000 ka mga tawo.

Sa wala pa ilunsad ang maong aksyon, isip pagpangandam, gitun-an

una sa mga ROMs sa mga komunidad ug sa mga semiprol ang case study bahin niini. Nagmadaugon ang maong aksyon ug miusbaw ang presyo sa ilang produktong uway. (Tan-awa ang table).

UWAY	Daang Presyo	Usbaw	Nauyunan
1. Kalape 1 ¼	22.50	1.50	24.00
1 1/8	12.00	1.00	13.00
1 1/11	6.50	1.00	7.50
7/8	5.00	1.50	6.50
5/8	4.50	1.00	5.50
½	1.50	1.00	2.50
2. Palasan 1 ¼	18.50	1.00	19.50
1 1/8	8.50	1.00	9.50
1 1/11	5.00	1.00	6.00
7/8	4.00	1.00	5.00

ILANG MGA DEMANDA:

- Pagpataas sa suholan sa yardahan sa uway:
 - Sa pagkagis: gikan sa P 0.50/pole ngadto sa P 0.70/pole
 - Nakuhang usbaw: P 0.20/pole
- Pagpataas sa presyo sa uway
 - Palasan: gikan sa P18.50/pole ngadto na sa P19.50/pole
 - Kalape: gikan sa P22.50 ngadto na sa P24.00/pole

GANANSYA SA BUYER SA UWAY: sa usa ka Van mokarga kini og 10,000 poles sa uway. Niini, human kuha sa gasto molimpyo ang buyer og P45,000 sa matag Van; unya kay kaduha man siya modeliver matag bulan, sa ato pa pilopiloon og kaduha ang P45,000 mosuma na kini og P90,000.00. Kini ang ganansyahon sa matag buyer sa matag bulan. Kun pilopiloon pa nimo kini sa ka-dose [12 mos. ang 1 ka tuig] P90,000.00 x 12 mos. = P1,080,000.00. Dali lang kaayo mahimong milyonaryo ang buyer!

Sa Agusan del Norte

Sa 3 ka baryo sa Agusan del Norte malampusong napahigayon ang usa ka akyong masa batok sa mga buyer sa saging. Ang ilang mga demanda mao ang mosunod:

- Pagpataas sa presyo sa saging
 - nakabenepisyo ——— 191 pamilya (3 baryo)
 - nakab-ot:
 - Tundan - gikan sa P 30.00/gatos ngadto sa P 35.00/gatos
 - Lakatan - gikan sa P 45.00/gatos ngadto sa P 50.00/gatos
 - Porma – dialogue
 - Nagtambong – 100+
 - Petsa – June 19, 2001
- Dialogue – DENR Talibong
 - isu – pangilog sa yuta
 - napalihok – 500+ (4 ka baryo)
 - petsa – Oct 13



Time, Dec. 10, 2001 & PDI, Dec. 9, 2001. Sa miaging semana (ang mga pwersang oposisyon Northern Alliance lakip na US ug kaalyado niining kanasuran) midutdot na gyod pag-ayo sa Kandahar, ang katapusang balwarte sa Taliban. Kaniadtong miaging Sabado mihagba ra gyod ang Kandahar. Apan dunay mitumaw nga inter-tribo nga kagubot tungod kay ang Northern Alliance, gilangkoban sa mayoryang lumad nga mga Uzbeks ug Tajiks samtang ang sa habagatan, ang Taliban gilangkoban sa tribong Pashtun. Ug walay bisan usa ka lider Pashtun nga mitumaw ang desididong makig-away sa mga Taliban. Bisan pa sa katag-katag nga taho sa mga pagsurender sa Taliban, si Mohammed Omar ang lider sa mga Taliban, nanawagan pa gihapon sa pagpakig-away hangtod sa kamatayon.

Sa usa ka pagpamomba panahon sa gabii sa US didto sa Tora Bora, usa ka complex sa mga langob nga molagbas sa mga bungtod sa habagatang bahin sa

Jalalabad ug naa sa utlanan sa Pakistan nga diin maoy ilang gisuspetsahan nga tua didto si bin Laden magtago, ang mga villages hinuon sa palibot niini ang nangaigo diin gibana-bana nga 40-200 ka mga sibilyan ang nangamatay sa Kama Ado. Gipangulipas kini sa US ug matod pa ila pa kunong “susihon”.



US War Planes nga namomba sa Tora Bora.

Didto sa Qala-i-Jangi* mga 600 ka mga pinereso ang nag-alsa diin napatay ang usa ka CIA ug ubay-ubayng Northern Alliance nga tropa. Nasumpo ra kini human sa tulo ka adlaw nga bombardiyos sa kahanginan sa AC-130, diin dul-an sa 600 ka mga pinereso ang gimasaker. Kapin lang sa 80 ang buhing nakasurender dihang wala na silay kaon. Ang mga patayng lawas sa mga Taliban fighters gipanghukasan sa taga-Northern Alliance ug gipanguhaan sa mga sapatos, kuwarta ug uban pang personal nga butang.



Mga piniresong Taliban ang gipangpatay.

* Kining Qala-i-Jangi usa ka presohan nga hinimo pa kaniadtong 1885, sa kasadpang bahin sa Mazar. Tunga sa kilometro ang kadak-on niini ug gigamit na lang sa mga lokal komander nga tugwayanan sa ilang mga kabayo aron manambok ug maanad. Ang pader sa palibot niini mokabat sa gihabogong 20 metros. Gigamit kini karon aron presohon ang mga Taliban.

Mga Kahibulongang Penomenon

Didto sa Agusan del Sur samtang nagposte ang Jabbar sa lasang nianang mga alas 8:00 sa gabii kalit lang nga morag dunay naglumbaanay nga mga kabayo diha gyod mismo tunga sa ilang gipostehan. Nangakurat ug nakaambak sa duyan ang mga kauban ug diha-diha ila dayong giplaslaytan. Walay nakitang hayop o unsa man nga mananap. Kamingaw human niadtong daw naglinumbaanayng tingog sa nagdagang tunob sa mga kabayo o usa.

Didto usab sa 4B mga alas 7:30 sa gabii. Pauli na sa poste ang 3 ka BHB gikang nagpalusot og suplay dihang sa daplin sa sapa sa may kasagbotan, kalit lang nga morag dunay nagbugno nga mga mananap. Naglinagubo gyod ang tingog nga ilang madunggan gumikan sa panagdumog. Sa kakurat kalit nga nanghapa ang tulo. Ila kining giplaslaytan, tinion daan ang mga pusil. Apan walay ilang nakita. Sa kahadlok naglumba silag panagan pauli. Pagkabuntag ilang gisusi kun nangahapi ba ang sagbot didto sa morag dunay nagdumog. Apan sa ilang katingala wala man gyoy timailhan nga natandog ang mga sagbot.

Unsa kini? Nakahatag og dili tiawng kalibog kini sa pipila nga naka-eksperensya niini. ►



PAGPATIN-AW

Posibleng hinungdan

1. Paglihok sa mga materyal nga butang ibabaw sa bukid o yuta. Kun adunay pagdahili sa yuta sa kasikbit nga dapit (dili kay duol lang; layo-layo gyod), ang tingog nga mamugna niini magbanda-banda ilabina sa mga bukiron dungan pa sa pagpadpad o kapabor sa hangin.

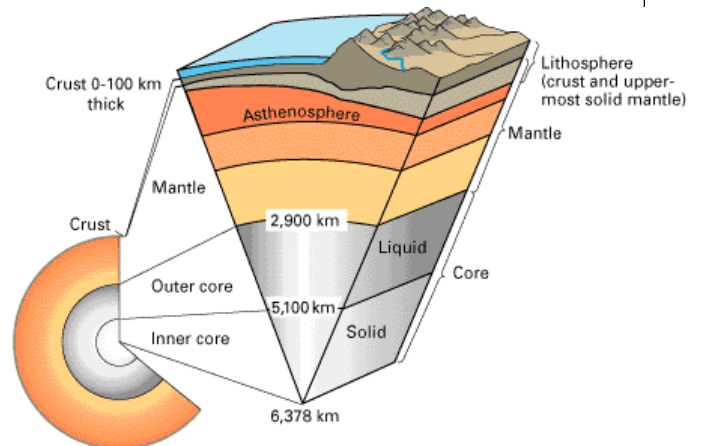
2. Mahimo usab nga hangin ang nagbanggaay sa kawanangan, diin momugna kini og tingog (*sound*).

3. Mahimo usab nga ang hinungdan mao ang paglihok sa mga materyal ilalom sa yuta o bukid. Momugna kini og tingog (*sound*) nga linagubo.

Kuhaan nato og pananglitan ang dalugdog. Ang dalugdog mugna sa hangin nga nagbanggay. Momugna kini og kilat. Apan tungod kay paspas ang kilat kun kahayag nga mobiyahe (sakay sa tulo ka states of matter nga solid, liquid ug gas), una natong makita ang kilat samtang ulahi na kaayo ang dalugdog. Tan-awa ra god nang tawo nga nagbugha og kahoy sa pikas bungtod. Imo siyang malantawan nga naghuyad sa atsa ug ang pagdapat sa atsa sa kahoy apan mataudtaoran pa ayha nimo madunggi ang tingog. Kun daghan ang magbugha ug dili pareha ang ilang paghapak sa atsa sa kahoy ang tingog nga mamugna niini kun paminawon nimo morag sa tambol nga magsunod-sunod sab. Mao usab kini sa hangin. Ang usa ka bulto sa hangin nga magbanggaay unya sundan na sab sa lain (pananglitan kun bagyo), seguradong momugna og tingog nga morag paka sa pusil ang atong madunggan gikan sa halayo kay nagsunod-sunod na man kini sama sa balod.

Ang tingog mosubay/agi kini sa tulo ka kinaiya sa matter (*states of matter*): *liquid* (tubig), *solid* (bato, yuta, kahoy, puthaw) ug *gas* (hangin) isip maoy iyang sakyan. Ug ang hangin duha ka matang. Dunay bugnaw nga hangin diin ang tendensya niini magpa-ubos. Naa say init nga hangin nga ang tendensya niini mosaka paibabaw.

Kun ang tingog nga namugna gikan pananglitan sa usa ka layo kaayong dapit ug gidala kini sa hangin nga bugnaw (busa sa ubos nato mapaminawan), mobanda-banda kini sa mga kabukiran ug mga kakahoyan, moagi usab kini sa mga katubigan nga “morag nagginukdanay” kay ilabi na nga ang tingog nga

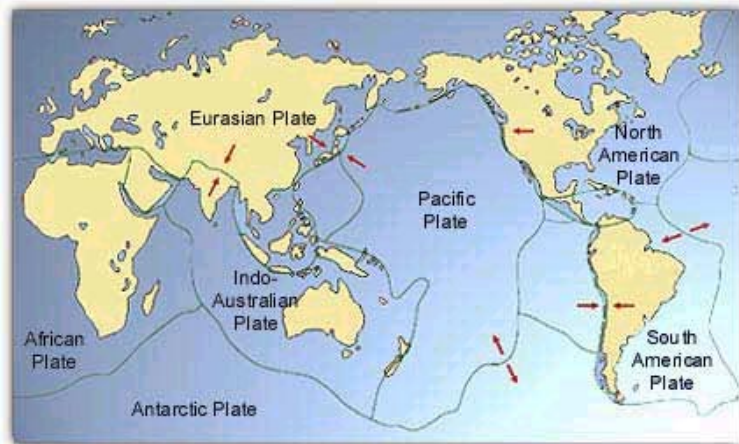


nagbanda-banda dili na pareho og distansya ug oras sa pag-abot sa usa ka dapit o sa imong dalunggan busa magkalahugay ang tingog. Pananglitan. Kun ang tingog (*sound*) gibanda sa bukid, naulahi na kini pag-abot sa imong dalunggan kay sa niadtong wala ibanda. Busa ang madunggan nato nga tingog mao na ang daw sama sa balod nga sunod-sunod.

Unya kun magsunod-sunood ang pagbiyahe niini ug ibanda-banda pa sa mga kabukiran ug kakahoyan dahumon na lang nato nga morag tambol gyod kini paminawon.

Kining Balatukan usa kini ka bulkan ug busa normal lang nga dunay paglihok sa *magma** sa ilalom. Kun ang lihok niini dili kaayo lalom, ang tingog nga mamugna niini madunggan gyod sa ibabaw sa yuta. Ug dayon kining maong tingog mobiyahe na dayon agi sa tulo ka kinaiya (*state*) sa matter nga mao ang *solid*, *liquid* ug *gas*.

Ang lain pang hinungdan sa paglihok sa yuta kining gitawag sa ingles og *FAULT***. Usa kini sa hinungdan sa linog ug ang tinay-og sa mga kayutaan bisan sa halayo momugna og tingog. **AK**



* *Magma*—nagbukal nga lapok

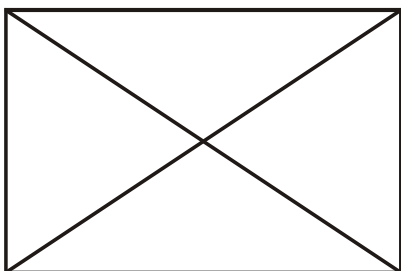
** *Fault*—mao kini ang pagkatipak sa bato sa ilalom sa yuta nga maoy usa sa hinungdan sa linog. Niini, lainlaing tingog ang mamugna kay halos ang kayutaan bisan sa halayo na kaayo maapil paglihok nga momugna sab og tingog (*sound*).

PAKUNOT SA AGTANG

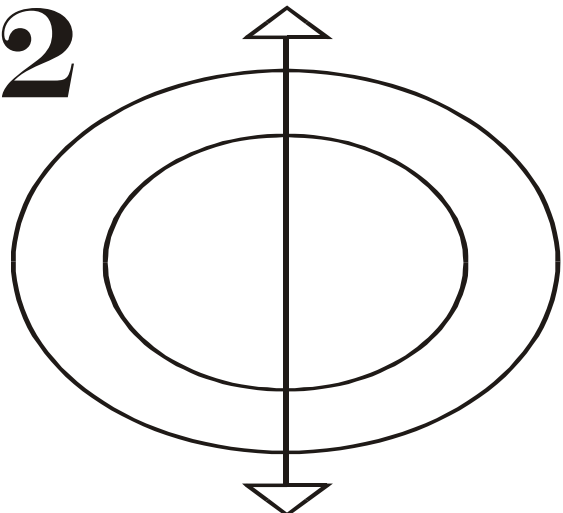
KA. NAYA

Madibuho ba nimo kini nga diretso, tuloy-tuloy (mapadayunon) nga dili alsahon ug dili ibalik sa agi ang lapis?

1



2

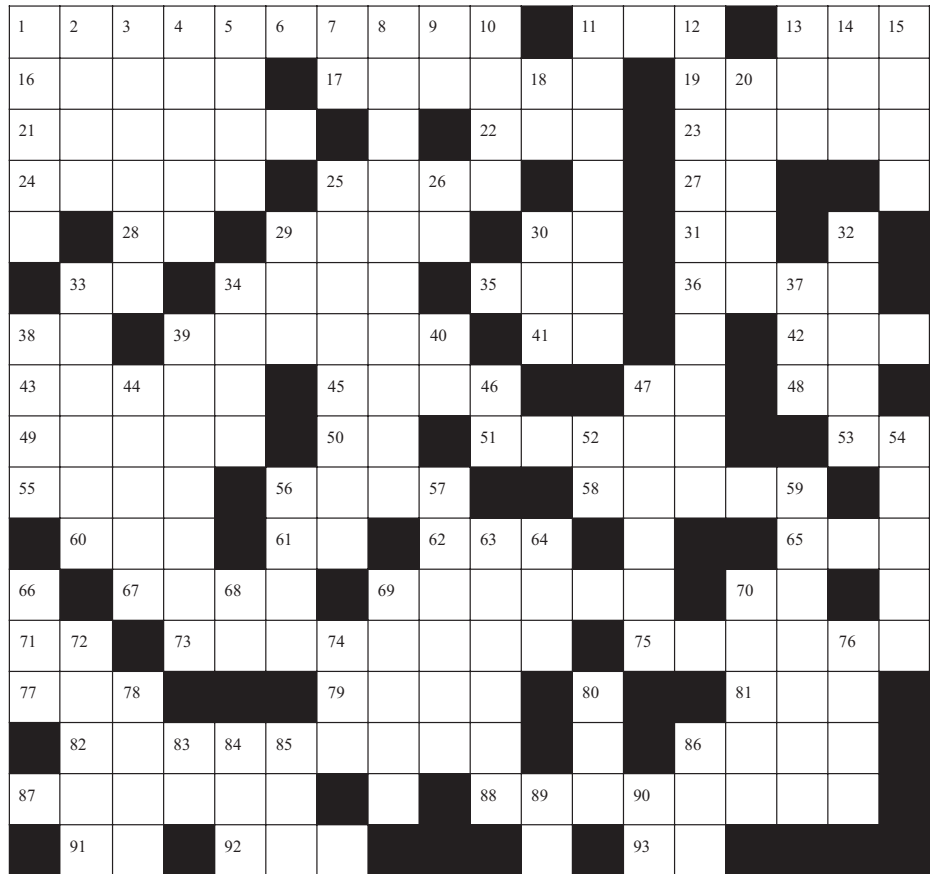


KROSWORD

Ni KA. LUY

Pababag:

1. Usa sa bata kang problema sa katawhang Pilipino
11. Usa sa bantogang komunista
13. Mala
16. Dapit
17. _____ Damus
19. Usa sa bantogang komunista
21. Tagalog sa tahasan
22. Iningles sa ug
23. Ibutang sa pusil
24. Kapikas ni tatay
25. Ginamos nga gagmayng ulang
27. Pasabot sa pulang siga (English)
28. Dim Light
29. Lingla
30. Angga ni Ana
31. Angga ni Allan
33. Minubo sa Kasama
34. Salmot
35. Iningles sa alpiller
36. Iningles sa ranggo
38. __ BB CC
39. Itagana
41. Russian Army
42. Iningles sa baboy
43. Sangka
45. Intelligence Service of the Armed Forces (pinamubo)
47. 101 (Roman Numeral)
49. Pilion
50. Prime Minister
51. Lalawigan duol sa Mt. Mayon
53. Angga ni Anna
55. _____ de Coco
56. Nasud sa Asya
58. Hulat
60. Iningles sa karon
62. Ginikanang lalaki (tagalog)
65. Irish Republican Army
67. Katawhang Muslim sa Mindanao
69. Apelyido sa artistang gipatay
70. Sangpit sa amahan
71. Armed Struggle
73. Naghupot og hinagiban
75. Miaghat
77. Angga ni Linda
79. Sama sa 57 pababag
81. Alpha ____ Omega
82. Sumusunod ni Marx, Lenin ug Mao
86. Usa sa bulkan sa Pilipinas
87. Katabang



88. Sumusunod ni Marx
 91. Minubo sa Thursday
 92. Iningles sa dalunggan
 93. University of the Philippines
- Paubos**
1. Pagtakda sa gimbuhaton
 2. Kinahanglan sa mag-uuma
 3. Usa ka nasud
 4. Pag-ampo (Tagalog)
 5. Tuaw sa kasakit (Tagalog)
 8. Yugto sa paglambo sa katilingban
 9. Katugbang sa Mr.
 10. Pagkaong tinagboan
 11. Artistang Amerikana
 12. Kagamhanang gidumala sa pipila
 13. Sa dili pa ang ika-duha
 14. Ngalan sa lalaki
 15. Sugba
 18. Registered Nurse
 20. Virus nga nadiskobre sa Africa
 25. Malala nga mananap
 26. Minubo sa advertisement
 29. Indigenous Peoples Agenda
 30. Iningles sa hangin
 32. Isumbong sa korte
 33. Bisaya sa kasama
 34. Lungsod sa La Union

37. Sundalo sa katawhan (inisyat)
38. Dapig
39. Tuaw sa kaluoy
44. Bation sa tawong walay kaon
46. Nota
47. Karaang tindahan sa Cag. de Oro
54. Niangkon og abot/produktong
56. Bahin sa lawas
57. Apil
59. Giagni
63. Suba sa Agusan Sur
64. Minubo sa answer
66. Philippine Air Lines
68. Russian Army
69. Bahin sa bukton
70. Panas
72. Inila
74. Babag
76. Dili nato
78. Ngalan sa tawong nagbuhat sa arka
80. Pangulo sa MNL
83. Milisyang Bayan
84. United Arab Emirates
85. National Grains Authority
86. Ihatag isip pahalipay
89. Tagalog sa ug
90. Xavier University